Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, …ЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

…21 оной …-hээ гарана | № 131 (16654) | 1984 оной июниин 7, четверг | Сэн 3 мүнгэн.

Г. А. АЛИЕВ—БАМ-ай БУРЯАДАЙ УЧАСТОГТА

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо Г. А. Алиев уржадэр, июниин 5-да, БАМ-ай Буряадай участогай барилгануудтай танилсалгаа үргэлжэлүүлһэн байна.

Үглөөгүүр нүхэр Г. А. Алиев болон тэрээнтэй хамта ябалсагшад Северомуйскда ерэбэ. Хойто-Муяын тоннелиие малталгын ажал хэрэгые хараһан, наринаар шэнжэлһэн байгаа. Хойто-Муяын тоннелиин баруун порталһаа харалгаяа эхилбэ. Тоннель соогуур ябажа хараха үедэнь Н. П. Дравалиин бригада малталга хэжэ байба. Энэ хадаа 18-дахи тоннельнэ отрядай эрхим түрүү бригадануудай нэгэниинь юм. Май һарада тус коллектив 110 метртэ малталга хэжэ, ажалай эгээл үндэр үрэ дүн туйлаа. Проходчигууд 120 метр тоннель малтаха гэһэн уялга абаа гэжэ нүхэр Алиевта мэдээсэгдээ.

Удаань РСФСР-эй габьяата барилгашан Н. А. Твердохлебовэй толгойлдог 21-дэхи тоннельнэ отрядай хүдэлжэ байһан штольниие хараба.

Нүхэр Алиев газар малтадаг «Вирт» гэжэ комплексын хүдэлмэритэй, гол тоннелиин шэнэ забойе нээлгэтэй танилсаа.

Зүүн порталда ошохо замдаа нүхэр Г. А. Алиев сэхэ доошонь малтагдаһан гурбадахи нүхэнэй талмай дээрэ тогтожо, 22-дохи тоннельнэ отрядай горнягуудтай хөөрэлдэбэ.

Үдэһөө хойшо зүүн порталһаа эхилжэ тоннель хараба. Гурбан километрэй участогта бүхэлэлтын хүдэлмэри түгэсэхэнь. Хангил хабсагай түнхин малтажа байһан А. П. Филимоновой бригадын хүдэлмэритэй нүхэр Г. А. Алиев ехэ һонирхолтойгоор, анхаралтайгаар танилсаа. Энэ участогта химическэ аргаар бүхэлэлтын туршалга хэгдэһэн байгаа. Ехэ молекулярна соединенинүүдэй эрдэм-шэнжэлгын институдуудай ба ЦНИИС-эй түлөөлэгшэд энээн тухай дэлгэрэнгыгээр тайлбарилжа үгөө.

Нүхэр Г. А. Алиев «БАМтоннельстройн» хүдэлмэришэдтэй, мэргэжэлтэдтэй, хүтэлбэрилэгшэдтэй хөөрэлдөө.

Тэрээнтэй сугтаа ябаһан союзна министерствэнүүдэй, албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов, КПСС-эй Буряадай обкомой секретарь В. Ф. Лысов, Хойто-Байгалай районой партийна, совет, ажахын органуудай хүтэлбэрилэгшэд нүхэр Г. А. Алиевтай Хойто-Муяын тоннелиие харахадань хамта ябалсаһан байна.

Үдэшэлэн «Багульник» гэжэ соёлой байшан соо тоннель малтагшадай уран һайханай бүлгэмдэ хабаадагшад БАМ-ай барилгашадай айлшадта ехэ концерт табиба.

* * *

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо нүхэр Г. А. Алиев болон тэрээнтэй хамта ябалсаһан СССР-эй министерство болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд Байгал-Амарай түмэр замай барилгын харюусалгата участок дээрэ ерэжэ, транспортна барилгашадтай уулзаһан байна.

Баригдажа байгаа замай 780-дахи километртэ — рельснүүдэй табигдажа байһан газарта Ленинскэ комсомолой шангай лауреат Александр Бондариин бригадатай уулзаба.

А. Бондарь өөрынгөө бригада тухай, дабажа гараһан зам, зорилгонууд болон уялганууд тухайгаа хөөрэжэ үгэбэ.

—Витим хүрэтэр 29 километр үлэбэ. Буряадай участогта июниин һүүл багаар рельснүүд табигдажа дүүргэгдээд, Шэтын газар дээрэ гараха. Саашадаа Сюльбан хүрэтэр үшөө 112 километр үлэхэ. Манай бригада яһала баян дүршэлтэй, эршэ зоригтой, Байгал-Амарай түмэр замай барилгые болзорһоонь урид дүүргэхэ тушаа партиин табиһан зорилгонууд дүүргэгдэхэ, — гэжэ А. Бондарь мэдүүлбэ.

Нүхэр Г. А. Алиев 781-дэхи километрэй участок дээрэ «мүнгэн хадааһа» шаагаад, түмэр замай монтернуудтай дурасхаал болгон дүрэеэ буулгаба.

Нүхэр Г. А. Алиев тэрэ үдэртөө БАМ-ай Шэтын участок ошохоор мордобо.

СССР-эй транспортна барилгын министр И. Д. Соснов, СССР-эй зам харилсаанай министр Н. С. Конарев, СССР-эй Госстройн түрүүлэгшэ С. В. Башилов, түмэр замай транспортын ба транспортна барилгын хүдэлмэришэдэй профсоюзай ЦК-гай түрүүлэгшэ Н. И. Ковалев, СССР-эй Госпланай түрүүлэгшын орлогшонор В. Е. Бирюков, Ю. А. Хоматский. СССР-эй энергетикын ба электрификациин министрэй орлогшо П. П. Фалалеев, СССР-эй Минмонтажспецстройн министрэй орлогшо Л. Д. Солоденников, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо, РСФСР-эй Госпланай түрүүлэгшэ Н. И. Масленников, РСФСР-эй Госпланай түрүүлэгшын орлогшо Д. И. Дуднев, ВЛКСМ-эй ЦК-гай секретарь Н. К. Долгушкин болон бусад нүхэд Г. А. Алиевтай хамта мордолсоо.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. Б. Саганов, КПСС-эй обкомой секретарь В. Ф. Лысов тэдээнтэй хамта ябалсаба.

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. М. Беляков, КПСС-эй Баунтын райкомой нэгэдэхи секретарь В. Д. Раднаев, КПСС-эй Хойто-Байгалай райкомой нэгэдэхи секретарь Л. П. Табалаев БАМ-ай буряадай хилэ дээрэ айлшадые үдэшэбэ.

325 жэлэй ХҮНДЭЛЭЛДЭ

…ЖЭНЭ …АНУУД

…гүрэндэ Буряад …дураараа оро… …жэлэй ойн хүндэ… …гдаһан социа… …гурим оёдо… …«Туяана» …хоргдобо. Зур… …туршада түсэб… …мянган түхэ… …худалдаха …алис уялтануу… …дана. Мүн гү… …тэмдэгтэй …олоор гаргажа

…үдэр хүрэтэр …жэлэй хубсаһан …дэ түлишын… …нөөсэ баяли… …материалнуу… …шье ехээр ал… …тухай уял… …хараалагдаба. …олохон түрүү… …баярай хүндэ… …үндэр уял…

…ДАМБАЕВ.

ЭРХИМ АЖАЛАЙ УРМАНДА

Хоринск поселогой хэдэн дабхар байрын олонхи гэрнүүдые «Бурятцелинстрой» трестын оньһожоруулагдамал нүүдэл 335-дахи колонныя Ажалай Алдар Солын III шатын ордено коммунист Валентин Михайлович Куликовой толгойлдог бригадын коллективэй хүсөөр бодхоогдоһон байха юм.

Мүнөө тус коллектив «Сельхозхимия» гэжэ районой отделениин промышленна баазын, техническэ хангалгын пунктын мастерскойнуудай, 25 автомашинын багтаамжатай гаражай, материальна хэрэгсэлнүүдэй складуудай объектнүүдые бодхоожо дүүргээд, дотор, талынь хүдэлмэриие хэжэ байнхай.

Энэ бригадада гурбан ондоо үндэһэ яһатанай түлөөлэгшэдһөө нэгэдэһэн 16 хүн хүдэлдэг. Буряад хүбүүн, комсомолец Сергей Чойнжуровтай зэргэлэн, ород угсаата Николай Трунев суг ажалладаг юм. Эдэ хоёрнай һотойл аха дүү болошоһон хүбүүд гэжэ нүхэдынь хөөрэдэг. Эдэнэр уран модошо дархашуул, шулуушад, штукатур-шэрдэгшэд.

— Манай бригадын дүрбэниинь буряад, нэгэниинь украинец, бусадынь ород, үндэһэ яһатан— гээд, бригадир В. М. Куликов хэлэдэг юм.

Бригадын коллектив ажалай эмхидхэлэй подрядна гуримда оронхой. Энэ шэнэ хэрэгээ шадамараар хүдэлмэридөө нэбтэрүүлжэ, нилээд баян дүй дүршэлтэй болонхой. Бүтээһэн хүдэлмэринь хододоо һайн сэгнэлтэдэ хүрэдэг юм. Районой промышленна предприятинуудай, барилгын эмхинүүдэй дунда дэлгэрдэг социалис мүрысөөндэ оло дахин эрхимлэдэг коллективэй нэрэ хүндын түлөө ажалай алдар солын Улаан туг хиисхүүлэгдэжэ байдаг шуу.

Советскэ Союзай Герой Д. Жанаевай нэрэмжэтэ үйлсэдэ оршодог барилгын эмхинүүдэй бригадануудай дунда эмхидхэгдэһэн социалис мүрысөөндэ илаһан нүхэр Куликовой даадаг бригадынхид арадай депутадуудай Хорини поселково Соведэй гүйсэдкомой дамжуулгын улаан вымпел гартаа бүхөөр үнинэй барнихай.

Аха дүү Николай ба Валентин Куликовууд, Сергей Чойнжуров, штукатур, коммунис ажалай ударник Татьяна Москвитина болон бусад габшагай, эрхим шанарай жэшээ харуулан хүдэлдэг гээшэ. Булта гэшүүдэй урагшатай ажалай аша үрэнь гэхэдэ, энэ табан жэлэй таба һарын түсэбтэ даабариие 102,3 процент дүүргээ. Хэһэн хүдэлмэринь үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнхэй.

Буряад оронай Россин гүрэндэ һайн дураараа ороһон сагһаа хойшо үнгэрһэн 325 жэлэй ойн хүндэлэлдэ республика дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ һайн үрэ дүн туйлажа, нэрэ солоёо суурхуулжа байһан тус ажалша коллектив энэ һайндэрые бүри үндэр амжалтатайгаар угтажа шадахабди гэжэ мэдүүлнэ. Тиихэдээ ажалай бүтээсые түсэбһөө гадуур нэгэ процентээр үлүүлхэ, бүтээһэн продукциин өөрынь үнэ сэнгые үгтэһэн даабариһаа хахад процентээр нэмээжэ хямдаруулха гэһэн зорилгоёо бэелүүлхые оролдоно.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

Хлагтын районой Ранжуровай нэрэмжэтэ колхозой түрүү һаалишан Т. П. Игумнова (зураг дээрэ) Россин гүрэнэй бүридэлдэ Буряад оронай һайн дураараа ороһоор 325 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха гэһэн социалис мүрысөөндэ хэм оролсобо. Таисия Прокопьевна олон жэлэй туршада һаалишанаар хүдэлнэ. Дүршэлтэй һаалишан жэл бүри үндэр һү һаам туйладаг.

Коммунистка Т. П. Игумнова жэлһээ жэлдэ район, колхоз соогоо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ эрхимлэдэг. КПСС-эй Хлагтын райкомой гэшүүн Таисия Прокопьевна хамта хүдэлдэг нүхэдтөө баян дүй дүршэлоо дамжуулан үгэдэг, нийтын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг, һурган хүмүүжүүлгын ажалда эдэбхи гаргадаг юм.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

АРБАН ҮДЭРӨӨР ҮРИДЛАА

Россин гүрэндэ Буряад оронай һайн дураараа ороһоор 325 жэлэй ойн хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ оролсон, Прибайкалиин районой «Прибайкалец» колхозой Иркилигэй һаалиин фермын коллектив горитойхон илалта туйлаһанаа баяртайгаар мэдээсэбэ. Тодорхойлбол, эндэхи һаалишад жэлэй эхинһээ хойшо һү һаажа гүрэндэ тушааха түсэбөө арбан үдэроер уридшалан дүүргээ гэхэ гү, али байгша оной табан һарын туршада бүхыдөө 1145 центнер һү үйлэдбэрилхэ байбал үнгэрһэн дүрбэн һара хорин хоногой туршада 1296 центнер продукци абаһан байна.

Түсэбөө уридшалагшад май һарын эсэслэтэр үшөө 100 центнер һү һаажа тушааха зорилготойгоор ажаллана.

Колхозой дурсагдагша фермын коллектив зунай һаранuудта адууһа малайнгаа ашаг шэмые эрид дээшэлүүлхээр республика дотороо үүсхэл гаргаһан Захааминай районой малшадай уряае һайшаан дэмжэжэ, дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялганuудые абанхай ажаллана.

Н. ДАГБАЕВ.

ҮДЭР ЭНӨӨ-ДЭР …САДА

ХОЛЫН ХАРААТАЙГААР

…зой эдлүүри га… …дөө сэбдэг хүй… …шодог. Зэдэ го… …енүүдые зубша… …най ургаса аб… …Теэд ороoho та… …шэниисэ нама… …рууда сохигдо… …хүсэд урдидэг… …бидэ, механи… …хони болзорто …ургамалнуудые …гээшэбди.

…ажахымнай та… …бүри силосэй ур… …хартаабха, овощ, …соо тарижа, ур… Иигэжэ жэлдээ …гектар бүриһөө …нер силосэй ур… —18 центнер та… 50—60 центнер …йлэдбэрилэгдэнэ. …хуряажа абаһа… …һаамнай дээ… …малнай түргэ… …далаа нэмээнэ, …ндэ хүдөө ажа… …худалдалга ур… …нэгэдэхи табан …ын гурбан жэ… …һү, мяха, нооһо …түсэбүүд нилээд …байна. Мүн бай… …дэхи кварталай …муу бэшээр бэе… Ажахын жасада …зээриин хэм… …жэлнүүдтэ түргэ… …эндэһээ хүдөө… …зоной ажаһуу… …йса һайжарна.

…луговодууд, та… …низаторнууд та… …сабшалангайнгаа …элүүлхэ талаар …дэлмэри ябуулжа …хэмжээнүүдые …абаһанай ашаар …анда жэлэйхидэ …дүүн тэжээл 97 …х— 44 процент …дхээ. Мүнөө …толгой бүридэ 10,5 центнер тэжээлэй единицэ хүртэнэ гэхэ гү, али 1981 онойхитой сасуулхада, бүдүүн болон шэмэтэ тэжээл хоёр дахин ехээр нөөсэлэгдэнэ. Тиихэдэ 100 гектар талмайда обёос, горох, наран сэсэгэй холисо гэхэ мэтэ ургамалнууд таригдаад, һүүлдэнь намарынь АВМ-эй хүсөөр шэмэтэ тэжээл болгогдоно.

Арбан нэгэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ манай совхоз гүрэндэ 6640 центнер мяха, 4200 центнер һү, мүн нооһо, хартаабха, овощ худалдаха түсэбүүдээ дүүргэхээр хараална. Хүн зомнай нэн түрүүн газар тарялангайнгаа үрэжэлыень һайжаруулжа, баян ургаса хуряажа абаха зорилготой ажаллажа ябана.

Урдахи зорилгоёо мэдэрһэн механизаторнууд бүхы трактор, тарилгынгаа техникые һайнаар заһабарилжа, эдэ үдэрнүүдтэ хабарайнгаа тарилгын хүдэлмэриие эмхитэй һайнаар ябуулжа байнхай. Иигэжэ тарялан дээрэхи бүхы хүдэлмэрез һайн шанартайгаар, саг болзортонь бэелүүлхэ ёһотойбди. Минии ажалладаг хоёрдохи отделенидэ бүхыдөө 100 гаран гектар талмайда саһан тогтоогдожо, хүрьһэнэй шииг нойто элбэгжүүлхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаа, 600 тонно наг шэбхэ шэрэжэ тараагдаа, мүн 6 мянган һургаагаар 5 километр утатай шэнэ посхоод бодхоогдоо. Ажахы дотороо түрүүлэн тарялан дээрэ «агта хүлэгүүдээ» гаргаһан механизаторнууд О. М. Банзаракцаев, В. Ц. Цыбиков болон бусад урда жэлнүүдтэл адляар бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Эндэ хүдэлэгшэдэй һайнаар хүдэлхэ эрхэ байдал гүйсэд байгуулагданхай. Түрүүшынхиеэ хамтын подрядай гуримаар ажаллажа эхилээд байхадамнай, эмхидхэлэй хүдэлмэриин үүргэ илангаяа ехэ үдха шанартай. Үнэндөө ажалай шэнэ гуримаар нёдондо жэлһээ хүдэлжэ эхилһэн тоотойбди. Теэд бригаданuудта газар, техникыень даалгажа үгөөгүй һэн. Ушар иимэһээ энэ шухала хэрэгые мүнөө жэлдэ эртээнһээ бэлдээд, ёһотойгоор хэрэглэжэ эхилбэбди. Совхозой гурбан отделени бүхэндэ 16—17 гэшүүдһээ бүридэһэн тракторна таряан ажалай нэгэ-нэгэ бригада шэнээр эмхидхэгдээ. Тэдээндэ удаан болзорто ашаглагдаха хэлсээтэйгээр газар, техникэ, зэр зэмсэгүүд хүсэд хүрэхөөр даалгагдажа үгтөө. Экономическа болон агрономическа албануудай табиһан технологическа картын ёһоор ургаса хуряажа абаха даабари хараалагдаа. Бүхыдөө 880 гектар таряалангай гектар бүриһөө 112 центнер силосэй ургамалнууд хуряагдаха зэргэтэй. Ажахы болон бригада хоёрой хоорондо тусхай хэлсээн баталагдажа, тус тустаа харюусаха асуудалнууд шиидхэгдээ. Иигэжэ ажахымнай механизаторнууд мүнөө холын хараатайгаар хүдэлхэ аргатай болобо. Шэнэ гуримые зүбөөр хэрэглэһэнэй ашаар бригаданууднай ажалайнгаа нөөсэнүүдые үргэнөөр хэрэглэжэ, нийтынгээ малда хүсэд хүрэхэ үбһэ тэжээл нөөсэлхэ байһандань батаар этигэнэбди.

Урдань манай газар тарялан дээрэһээ гектарай 15—20 центнер обёос, хара таряа, ешмээн хуряагдадаг байһан гээшэ. Харин һүүлэй жэлнүүдтэ мүртэй ороoho таряан абтахаяа болинхой. Эндэ элдэбын шалтагаанууд бии ааб даа. Теэд энээгээр бэеэ сагааруулхые оролдоногүйбди. Хатуу шэрүүн эрхэ байдалтай манай ажахын таряашад ядахын сагта гектар бүриһөө 10 гаран центнер ороoho таряа абадаг байбал, бидэндэ ехэл нэмэри болохол үгэхэ һэн.

Арбан жэлэй урда тээ Енгорбойн дунда һургуулиин һурагшад куузику ургуулдаг байһан. Багша биолог А. И. Айдаевагай хүтэлбэри доро үйлэдбэриин бригадын гэшүүд Баргэй, Хүдэриин полинууд дээрэ энэ ургамал тарижа, гектар бүриһөө дунда зэргээр 800 гаран центнер куузику хуряадагыень нютагайхид мартадаггүй. 1972 ондо һурагшадаймнай амжалта республика дотороо эгээл эрхимдэ тоологдожо, Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствын тогтоолоор нэгэдэхи һуури олгогдоһон юм. Ургуулһан бүхы 400 тонно куузику һаамхай үнеэдтээ эдюулхэдэмнай, һү һаамнай хараа байса дээшэлээ бэлэй. Огородшон Т. А. Будаев тус ургамалые дахинаа эрхилхэ тухай жэл бүридэ һануулдаг. Ажал ехэтэй тэжээл гэжэ тоолоод, дүй дүршэлтэй огородшониие хэншье дэмжэдэггүй.

Манай ажахы жэл бүри гектарһаа 60-аад центнер хартаабха хуряадаг гээшэ. Энэ манай нютагай байдалда муу бэшэ үрэ дүн болоно. Теэд «хоёрдохи хилээмэ» хадагалха байра үгы байһаарбди. Үрэһэнэйнгөө хартаабхые 40 километр зайда оршодог Цахирай совхозой байрада хадагалдагбди. Тиихэдэ минеральна үтэгжүүлгэ хадагалха складгүй дээрэһээ энэ үнэтэй зүйлнай газаа хэбтэнэ. Эдэ бүгэдые барюулха гэхэдэ, мүнгэ зөөри байхагүй. Ажахымнай тракторнууд бултадаа хуушаршанхай. Манай «агта хүлэгүүднай» дунда зэргээр долоодохи жэлээ ашаглагдажа байна. Үшөө ямар дутагдалтайбибди гэхэдэ, силос хүряаха комбайнууднай ехэл үсөөдэнэ.

Эдэ бүгэдые усадхажа шадабал, ажахымнай экономико хараа байса дээшэлхэ һэн.

Хамтын подрядай гуримаар ажаллажа эхилһэн манай бригадын механизаторнууд ажалай үндэр бүтээсэ туйлажа, энэ жэлэйнгээ түсэбтэ даабариие үлүүлэн дүүргэхээр зоригжонхой ажаллажа байна.

А. БАТУЕВ,
Енгорбойн совхозой механизатор.

ЭЛБЭГ ТЭЖЭЭЛ АБАХЫН ТҮЛӨӨ

КПСС-эй областной комитедтэ зүблөөн боложо, хабарай тарилгые түгэсхэхэ, тэжээл бэлдхэхэ, ороoһото, тэжээлэй ургамалнуудай болон овощой ургаса хуряалгада бэлдхэхэ талаар зорилгонууд зүбшэн хэлсэгдэбэ.

КПСС-эй горкомууд болон райкомуудай секретарьнар, горрайгүйсэдкомуудай түрүүлэгшэнэр, хүдөө ажахын асуудалнуудтай холбоотой министерство болон албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, РАПО-гой начальнигууд зүблөөнэй хүдэлмэридэ хабаадалсаһан байна.

КПСС-эй обкомой хоёрдохи секретарь К. А. Албашеев сугларалгшадай урда үгэ хэлэбэ.

Хабарай тарилга гол түлэб дүүргэгдээ гэжэ элидхэлшэ, зүблөөн дээрэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ. Урдахи жэлнүүдэйхидэ орходоо, ороoһото ургамалнуудай һайн шанартай үрэһэ хүрэнгөөр, таарамжатай һайн болзорто тарилга хэгдээ. Гэбэшье ороoһо, хартаабха тарижа дүүргээгүй ажахынууд, районууд бии байна. Бэшүүрэй, Зэдын, Хэжэнгын районуудта энэ хүдэлмэриие хурдадхаха хэрэгтэй.

Обёосой ба кукурузын тарилга унжагайрна.

Элидхэлшэ тэжээл бэлдхэхэ асуудалнууд тушаа онсо тогтожо хэлэһэн байна. Хаа хаанагүй нёдондо жэлдэ бэлэдхэгдэһэн үбһэ тэжээлые тоо бүридхэлдэ абаха, һайнаар хадагалха шухала. Үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ мүнөө жэлэй түсэбүүд үлүүлэгдэхэ ёһотой. Эдэ үдэрнүүдтэ техникээ заһабарилжа, бригаданууд болон звенонуудые бүридхэжэ, полевой стануудые түхеэржэ дүүргэхэ шухала.

Июниин 15-һаа хойшо бэшэ болзорто үбһэндөө орохо арга боломжо бии гэжэ нүхэр Албашеев онсолон тэмдэглэбэ. Мүнөөнһөө набшаһата тэжээл бэлэдхэжэ эхилхэ, энэ хүдэлмэридэ һурагшадые, студентнүүдые, пенсионернүүдые хабаадуулха ёһотой.

Силосэй болон сенажай траншейнүүдые удааруулангүй бэлдэхэ, бүхы ажахынуудта тэжээл бэлэдхэлгын техникын хэр бэлэн байһые шалгаха хэрэгтэй. Партиин горкомууд болон райкомууд, горгүйсэдкомууд, промышленна предприятинуудай парткомууд хүдөөгэйхидтэ туһаламжа үзүүлхэ тухай һайнаар бодожо үзэхэ, хэмжээнүүдые хараалха зэргэтэй. Хото, хүдөөгэй ажалшадай бүхы хүсэ шадал үндэр баян ургаса ургуулжа абалгада зорюулагдаха ёһотой.

ЭРТЫН ОВОЩ

ТАШКЕНТ. Шэнэ ургасын овощ ашаһан поездууд Узбекистанһаа Ураал, Сибирь, Алас-Дурна ошохые зорибо.

Эдэ рефрижераторна составуудта бүхы замдань «ногоон харгы» бэлдэгдээ юм, — гэжэ Дунда Азиин түмэр замай управлениһээ мэдээсэнэ. Тэдэнэр сүүдхэ соо 800 километр зам гаталха ёһотой. Энэнь түргөөр гутадаг ашаа хүргэхэ болзорые нёдондо жэлэйхиһээ хоёр дахин хороохо арга олгохо байна.

Мүнөө жэлдэ урдынхиһаа хахад һара хойнотожо шэнэ овощ ябуулагдажа эхилээ. Үнжагайрһан хабар һаад болоо бшуу. Гэбэшье баян ургаса ургуулагдаа. Областиин эгээл урда хубидахи Сурхандарьинскиин колхоз, совхозууд эгээ түрүүлэн ургаса эльгээжэ эхилээ юм. Ташкентын огородуудта, Ферганай ба Зарафшанай нуга голдо овощ хуряажа эхилээ.

Мүнөө жэлдэ Дунда Азиин түмэр замшад 1 миллионһоо дээшэ тонно овощ ба үрэ жэмэс Узбекистанһаа оронoй түбэй, хойто ба зүүн районуудта зөөхэ уялга абаа.

СССР-эй ФИНАНСЫН МИНИСТЕРСТВЭҺЭЭ, СССР-эй ГҮРЭНЭЙ БАНКҺАА

Ородой поэт А. С. Пушкинай түрэһөөр 185 жэлэй ойтой дарашамдуулан, 1984 оной июниин 6-һаа 1 түхэригэй дурасхаалта монетэ гаргагдаба.

1 түхэригэй дурасхаалта монетэ сагаан үнгэтэй зэдникелиин холисоор шудхагдаха байна. Тэрэ 31 милиметр диаметртэй.

Тэрэнэй нюур болон ара талань захаараа наашаа гараһан гурьбатай байха.

Монетын нюур таладань СССР-эй Гүрэнэй герб зурагданхай, «СССР», «1 түхэриг», «1984» гэжэ бэшээтэй.

Монетын ара таладань А. С. Пушкинай дүрэ зураг тобойлгон дүрсэлэгдэнхэй. Тэрэнэй баруун таладань «1799» болон «1837», харин доодо таладань «А. С. Пушкин» гэжэ бэшээтэй.

Ородой поэт А. С. Пушкинай түрэһөөр 185 жэлэй ойтой дашарамдуулан гаргагдаһан дурасхаалта монетые мүнөө үедэ бии байгаа бүхы монетэнүүдтэй хамта гүрэнэй, кооперативна, нийтын предприятинууд, эмхи зургаанууд, организацинууд, колхозууд, хүнүүд бүхы түхэлэй түлбэринүүдтэ абаха, мүн тоосоонуудта, нөөсэлгэнүүдтэ, аккредитивүүдтэ, почтоор мүнгэ эльгээхын тула ямаршье хизаарлалтагүйгөөр банкнуудаар, нөөсэлгын кассануудаар, Хэлхээ холбооной министерствын предприятинуудаар абтаха ёһотой.

…АИЛ АЛЕКСАНДРОВИЧ ШОЛОХОВОЙ …РАСХААЛЫЕ МҮНХЭЛХЭ ТУХАЙ

…совет уран зохёолшо ба …ажал ябуулагша, Социалис …хоёр дахин Герой, Ленинскэ …СССР-эй Гүрэнэй шангуудай …Михаил Александрович Шоло… …расхаалые мүнхэлхэ тухай …КПСС-эй Центральна Коми… …СССР-эй Министрнүүдэй Совет …баба.

…осор хараалагдана гэбэл: …Шолоховой памятнигые Моск… …бодхоохо.

…болон Ростов-на-Дону хото… …энэ үйлсэнүүдэй нэгэндэ; …багшанарай училищада; …Ленинград болон Ростов-на… …онуудай нэгэ-нэгэ библиоте…

…СССР-эй совхоздо; …флодой министерствын суд… …нэгэндэ М. А. Шолоховой …

…областиин Вешенско рай… …Вешенская станица түбтэй Шолоховско район гэжэ шэнээр нэрлэхэ.

Ростовско областиин Шолоховско райондо М. А. Шолоховой гүрэнэй музей-заповедник байгуулха. Вешенская станицадахи уран зохёолшын байшан гэр ба бууса, Кружилинский хутортахи тэрэнэй түрэһэн гэр, М. А. Шолоховой үхибүүн ба эдир наһанайнь үнгэрһэн Боковско районие, Каргинская станицадахи байшан, Вешенская станицын Шолоховой нэрэмжэтэ үйлсэдэхи «Номгон Дон» гэжэ романаа бэшэһэн байшан, мүн Шолоховско районой байгаалиие хамгаалгын зононууд музей-заповеднигэй бүридэлдэ орохо байна.

М. А. Шолоховой музей-заповедник бүхэсоюзна аяншалгын замуудта оруулагдаха. Энээнтэй дашарамдуулагдан, Вешенская станицада гостиница, нийтын эдеэ хоолой предприятинуудые баригдахаар хараалагдана.

М. А. Шолоховой дурасхаалые мүнхэлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо хараалагдана гэбэл:

Москвагай гүрэнэй М. В. Ломоносовой нэрэмжэтэ университедтэ, Ростовой Гүрэнэй М. А. Сусловай нэрэмжэтэ университедтэ, А. М. Горькиин нэрэмжэтэ Литературна институдта М. А. Шолоховой нэрэмжэтэ хоёр-хоёр стипенди тогтоохо;

М. А. Шолоховой олон жэлдэ ажаһууһан, ажаллаһан Москва хотын Сивцев Вражегай переулогтахи 33-дахи байшанда мүнхэлэлгын самбар тогтоохо;

Ростовско областиин Вешенская станицада М. А. Шолоховой хүүр дээрэ дурасхаалай хүшөө табиха.

Залуу авторнуудай эрхим зохёолнуудай түлөө жэл бүри олгогдодог М. А. Шолоховой нэрэмжэтэ хоёр шан бии болгохыень СССР-эй Уран зохёолшодой холбоондо зүбшөөгдөө, мүн М. А. Шолоховой уран зохёолой баялигые бүридхэхэ комисси байгуулхыень даалгагдаа.

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИ

АТЕИС ЁҺООР ХҮМҮҮЖҮҮЛХЭ

Олон жэл соо манай ажаглаһанай, хүн зонтой хөөрэлдэһэнэй, мүргэлэй газарнуудаар ябаһанай, тэрэшэлэн КПСС-эй Хурамхаанай райкомой үүсхэлээр районой һургуулинуудта үнгэргэгдэһэн социологическа шэнжэлгэнүүдэй эсэстэ согсологдоһон дүнгүүд юу харуулааб гэхэдэ, зарим залуушуул, тэрэ тоодо һургуулиин үхибүүд, ламын, бөөгэй шажанһаа эхитэй һүзэгтэ абтадаг байна гэжэ элирээ.

Ушарынь гэхэдэ, бүхы бүлөөрөө гү, али зарим гэшүүдэйнь тон һүзэгтэй байха ябадал зарим ушарта дайралдана ха юм. Гэртээ бурхан тахилга, шажан мүргэлэй номуудые хадагалалга, гал гуламтаяа сахилга, архиин болон бусад эдеэ хоолой дээжые үргэлгэ, обоо, бариса мэтын мүргэлэй газарнуудта шүтэлгэ, бүлэдөө шажанай ёһо гуримуудые бэелүүлгэ, дасан ошолго, гэртэхиндээ шажан мүргэлэй удхатай үльгэр домогуудые хөөрэлгэ—эдэ бүгэдэ залуушуул, үхибүүдтэ ехэ нүлөө үзүүлнэ бшуу. Иимэ бүлэнүүд Хурамхаанай районой буряад тосхон бүхэндэ байдаг.

Эдэ ёһололнууд айл бүхэндэ заатагүй дүүргэгдэдэг бэшэ ааб даа. Тиигэбэшье зарим һурагшад гэртээ шажан мүргэлэй ёһололнуудые бүтээхэдэнь гү, али бүлэһөө гадуур үргэл мүргэлэй газарнуудаар ябахадань, тэндэ байлсана ха юм.

Һургуули болон багшанар хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин түсэбүүд соогоо атеис хүмүүжүүлгын асуудалнуудые заримдаа оруулнагүй. Зарим багшанар шажанай, тусхайлбал, буддизм-ламаизмын түүхэ болон номнол һургаалые һайнаар мэдэдэггүй. Нүгөө зарим багшанар, хүмүүжүүлэгшэд, өөһэдөөшье ёһотой атеистнүүд болоодүй байха юм. Тиимэһээл атеис хүмүүжүүлгээр һургуулинуудта лекци, элидхэлнүүд үсөөн уншагдадаг, асуудал болон харюугай үдэшэнүүд, атеизм, шажан мүргэлэй асуудалаар уншагшадай конференцинүүд үнгэргэгдэнэгүй, эдир атеистнүүдэй кружогууд, научна атеизмын булан, кабинедүүд хүдэлнэгүй.

Арадай гэгээрэлэй органууд, һургуулиин хүтэлбэрилэгшэд атеис хүмүүжүүлгын байдалые мүртэй анхарнагүй. Энээнһээ уламжалан зарим һурагшад буруу үзэл бодолтой боложо магад шуу. Атеис хүмүүжүүлгэ һайжаруулха тухай «Юрэнхы ба мэргэжэлэй һургуулине хубилган шэнэлэлгын гол шэглэлнүүд» соо хэлэгдэһэн байна. Тиигэбэшье Хурамхаанай районой зарим һургуулинуудта атеис хүмүүжүүлгые эрдэм ухаанай үндэһэ һуури дээрэ, даамгайгаар ябуулха тушаа һанаагаа огто зобоногүй.

Тэдэнние этигэл найдамтай атеистнүүд, партиин үнэн сэхэ тэмсэлшэд болгохын тула зарим багшанар, хүмүүжүүлэгшэдэй дунда атеис хүдэлмэри шангадхаха хэрэгтэй, гэжэ һанагдана.

Атеис хүмүүжүүлгые политическэ, ажалай ба ёһо заншалай талаар хүмүүжүүлгэтэй нягта холбоотойгоор ябуулха шухала гэжэ түрүү һургуули болон багшанарай дүй дүршэл батаар гэршэлнэ. Энэ талаар Барханай дунда һургуули (директор Ц. Ш. Чимитцыренов) зарим тэды хүдэлмэри бэелүүлжэ эхилэнхэй.

Мүнөө һургуули бүхэндэ, буддизм-ламаизмын түүхэ болон номнол һургаалые мэдэхэ атеист-лекторнүүдэй бүлэг байха ёһотой.

Һурагшадайнгаа түрэлхидэй дунда саг үргэлжын үргэн хүдэлмэри һургуулиин ябуулаагүй бол, һурагшадые атеис ёһоор хүмүүжүүлгэ ехэ үрэ үгэхэгүй. Юундэб гэхэдэ, нэн түрүүн, һүзэгтэй айл бүлэнүүдые дамжан, шажан дэлгэрнэ ха юм. Тиимэһээ һайн үрэ нүлөө туйлахын тула районойнгоо мүнөө үедэ хэр зэргэ шажан мүргэлтэй байһанине, мүн наһанһаа, эрэ, эхэнэрэй илгааһаа, материальна-ажаһуудалай байдалһаа, ажаһуудаг газарһаа болон тус-тус бүлэнүүдэй бэе махабадһаа гүлдыдан, социальна тус тус бүлэгүүдэй шажан мүргэлтэй байлгын онсо илгаа болон хэмжээень һургуулиин һайн мэдэхэ зэргэтэй. Мүнөө үедэ шажан мүргэлдэ хизааргүйгөөр шунаһан хүнүүд эндэмнай үгы гэжэ манай бодото байдал харуулна. Харин нилээд һүзэгтэй хүнүүд, илангаяа хүгшэн, наһатай зоной дунда, яһала бии. Һүзэг һүзэггүй хоёрой хоорондо төөриһэншье хүнүүд байха. Мүн шажан мүргэлэй ёһололнуудые, миил урданайнгаа заншал баримталан, дүүргэдэг хүнүүд дайралдаха. Харин олонхи һүзэгтэйшүүл шажанайнгаа гол һургаалнуудыешье заримдаа мэдэдэггүй байна бшуу.

Зоноор хөөрэлдэхэдөө, мүргэлэй газарнуудаар ябахадаа, һүзэгтэйшүүлэй дунда эхэнэрнүүд, илангаяа гэрэй эзэн эхэнэрнүүд, олон гэжэ ажагладагбди. Эхэнэрнүүдэй һүзэг бэшэрэлые мүн лэ тусгаар шэнжэлхэ хэрэгтэй. Тиимэһээ атеис пропагандые түрэлхидэйшье, һурагшадайшье дунда илгаатайгаар ябуулха гээшэ мүнөөнэй үетэндэ материалис үзэл бодол бурилдүүлхэ талаар тон ехэ удха шанартай. Һургуулиин багшанар-атеистнүүд шажан мүргэлэй һургаалнуудые миил шүүмжэлхэ бэшэ, харин эрдэм ухаанай баримтануудые харуулан, тэрэнэй урдаһаа эсэргүүсэн тэмсэхэ ёһотой. Тиимэһээ һуралсалай предмет, хэшээл бүхэн атеис удхатай байха зэргэтэй ха юм.

Һургуули бүхэндэ эдир атеистнүүдэй кружок, семинарнууд хүдэлхэ, асуудал ба харюугай үдэшэнүүд, эрдэм, техникын туйлалтын, атеизмын, шажан мүргэлэй талаар уншагшадай конференцинүүд үнгэргэгдэхэ, научна атеизмын булангууд гү, али кабинедүүд байгуулагдаха ёһотой.

Мусульман шажантанай дунда атеис пропаганда һулаар ябуулагдана гэжэ һанагдана.

Түгэсхэлдөө эрдэмтэ атеистнүүд тушаа шүүмжэлхы ажаглалтануудые хэлэхэ хүсэлэнтэйбди. Һүүлэй жэлнүүдтэ атеизмээр үргэн олониитэдэ шэглүүлэгдэһэн нэгэшье ном гараагүй шахуу. Буддизм-ламаизмын талаар атеистическэ словарь үгы. Байхадаашье, үсөөнөөр гараад, үгы болошодог.

Г. ДАМБАЕВ,
«Знание» бүлгэмэй гэшүүн, арадай гэгээрэлэй ветеран.

Бархан һуурин,
Хурамхаанай район.

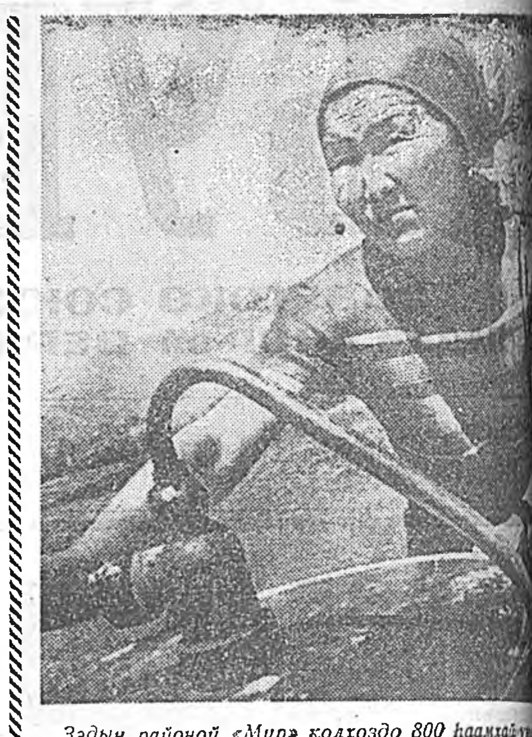

Зэдын районой «Мир» колхоздо 800 һаамхай үнеэ доно. Һүнэй хоёр фермэдэ 30 һаалишад хүдэлдэг... чемпион, Ажалай Алдар Солын III шатын ... М. Д. Гармаева жэлэй туршада үнеэн бүриһөө ... килограмм һү һаажа, үнинэй суутай болоһон. ... дэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ түрүү һаалишад ... Л-Х. Жалсанованууд, Д-С. Бадмаева, О. Цыдыло... туева гэгшэд үндэр дүнгүүдые туйлана.

Мүнөө һүнэй хоёр фермэ зуһаландаа үнинэй ...

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: үнинэй һаалишан Д-С. Б... бэлшээри дээрэ.

С. БАЛДУЕВ.

КОММУНИСТ ТУХАЙ хөөрөөн

ЭЛИТЭ ЭРДЭМТЭ

Н. В. Нестеров 1954 оной май һарада КПСС-эй гэшүүн болоһон юм. Николай Васильевич 30 жэлэй туршада коммунист нэрэ зэргэеэ наринаар сахин, ажалдаа, ажабайдалдаа жэшээ харуулан ябана.

Тэрэ 1951 ондо Эрхүүгэй горно-металлургическа институт дүүргээ һэн. Һүүлээрнь холын Хойто зүгтэ хүдэлхэ байһанаа мэдүүлжэ, аяар 26 жэлэй хугасаада тэндэ ажаллаа юм. Залуу геолог газар доро алта малтадаг хүнэй бэеын элүүр энхэдэ харша эрхэ байдалтай уурхайда энэ ашагта малтамал бэдэрхэ хэрэгтэ түрүүшынгээ арбан жэлые зорюулһан намтартай. Иигэжэ олоһон дүй дүршэлынь, эрмэлзэл зоригынь, ажал хэрэгтээ угаа харюусалгатайгаар хандадаг байһаниинь тэрэнэй саашанхи ажабайдалда сэхэ нүлөөлөө бшуу. Тиин нүхэр Нестеров Яхадай АССР-тэ алта бэдэрхэ хүдэлмэрине хүтэлбэрилэгшөөр дэбжүүлэгдэһэн байна. Тус республикын дайда манай гүрэнэй долооной нэгэ хубиие эзэлдэг гэһэн мэдээжэ тобшолол эндэ дахяад дабтая. Николай Васильевич харюусалгатай энэ тушаалда хүдэлжэ байхадаа, ажалһаа таһалгаряагүйгөөр эрдэмэй кандидат боложо шадаа юм. 1970 ондо СССР-эй Наукануудай академиин Яхадай филиалай Геологическа институдай алтанай лабораториие даагшын тушаалда конкурсын гуримаар тэрэ һунгагдаһан. Тус лаборатори хадаа газарай бүридэлдэ үнэтэ ашагта малтамалай яажа, хайшан гэжэ бии болодог гурим тодорхойлхо хүдэлмэри бэелүүлдэг юм. 1976 ондо Н. В. Нестеров Буряадай филиалай Геологическа институдта хүдэлхэ конкурсдо хабаадалсажа, Улаан-Үдэдэ ажалладаг болоо һэн. Тиин алтанай хэбтэшэнүүдые бэдэрдэг геологиин хоёрдохи лабораториёо нээһэн габьяатай.

Геолог научна эмхи зургаануудта хүдэлжэ байхадаа, алтанай хэбтэшэнүүдэй бүридэдэг хуулита шухала гуримуудые тодорхойлһон байна. Тиигэжэ хэһэн шэнжэлгэнүүдэйнь гол үрэ дүн докторой нэрэ зэргын түлөө хүдэлмэри соонь согсологдоһон юм. Эрдэмтэ Нестеров үнэтэ малтамал бэдэрхэ хүдэлмэриеэ бэелүүлхэдээ, алтаар баян хэбтэшэнүүдтэ анхаралаа хандуулдаг. Тиимэһээ нээһэн хэбтэшынь дары ашаглагдажа эхилдэг байһаниинь гайхалгүй болоно. Энэ ушар хадаа шэнжэлгынгээ хүдэлмэрине бодото байдалтай тон нягта холбоотойгоор тэрэнэй ябуулдагые тобойсо харуулжа үгэнэ.

Николай Васильевич эрдэмэй зуу гаран хүдэлмэритэй юм. Мүнөө тэдэнэйнь тоо саашадаа ургаһаар. Жэшээнь, байгша ондо «Наука» гэжэ хэблэл эрдэмтын удаадахи ном барлан гаргахаяа байна. 1982 ондо СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделениин байгуулагдаһаар 25 жэлэй ойн баярта зорюулагдаһан конкурс үнгэргэгдэжэ, геолог Нестеров иимэ эрдэмтэдэй дунда шангай һуури эзэлжэ шадаа һэн. Тус баримта манай нүхэрэй үндэр нэрэ түрэтэй научна хүдэлмэрилэгшэ байһаниие гэршэлнэ гээд онсо тэмдэглэлтэй. Геолог саг үргэлжэ эрдэмтэдэй зүблөөнүүдтэ хабаадалсажа байдаг. Тиигэжэ тэрэ Бүхэсоюзна, уласхоорондын удха шанартай конференци болон симпозиумууд дээрэ олоной анхарал татаһан элидхэлнүүдые нэгэнтэ бэшэ уншаһан гээшэ. Энэл ушарһаа тэрээнэй нэрэ дэлхэйн олон гүрэнүүдэй мэргэжэлтэдтэ мэдээжэ, хүндэтэйгөөр угтагдадаг. Байгша оной август һарада Н. В. Нестеров совет хэдэн эрдэмтэдтэй хамта Москвада болохо Геологуудай уласхоорондын конгресстэ хабаадалсаха.

Николай Васильевичай хэһэн шэнжэлгэнүүд үйлэдбэридэ сэхэ хабаатай, бодото ажабайдалтай нягта холбоотой гээд хэлээ һэмди. Тиимэһээл тэрэнэй оруулһан дурадхалнуудай ашаар энэ табан жэлэй туршада хэдэн миллион түхэриг мүнгэнэй экономическа ашаг үрэ туйлагдаха зэргэтэй. СССР-эй Геологиин министерствын экспертиз комисси ямар нэгэн шухала хэрэгэй гарахада, тэрэнние заатагүй уридаг гуримтай. Тиигэжэ тэрэнэй хабаадалгатайгаар алтанай олон хэбтэшэнүүд нээгдэһэн байна.

Онсолон хэлэхэ болоо һаа, Н. В. Нестеров мэдээжэ, шалгаһан эрдэмэйнгээ талаар ёһото мэргэжэлтэ гээшэ гэжэ хэлэлтэй. Тиихэдэ нэрэтэй түрэтэй эрдэмтэ хадаа заатагүй залуушуулые һургаха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хубитаяа оруулха гэжэ эрмэлзэжэ ябадаг гээшэ. Ондоогоор хэлэбэл, өөрынгөө шэнжэлгын хүдэлмэриин хараа шэглэлые, онсо арга шадабариие дамжуулан үгэхэ гэһэн дэмбэрэлтэй, һайхан ябадал мүн болоно. Николай Васильевичые иимэ эрдэмтэдэй нэгэн гэхэдэ, алдуу болохогүй. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй һурагшад Сибириин олон хотонуудта, тосхон һууринуудта хүдэлжэ байдаг. Жэшээлхэдэ, Яхадай университет дүүргэгшэдэй дундэ тэрэнэй һургаһан хүбүүд, басагад бии. Тэндэ ажаллажа байхадаа тэрэ лекцинүүдые уншадаг, студентнэрэй диплом бэшэхэ хүдэлмэриие хүтэлбэрилдэг, зариманай хүдэлмэридэ сэгнэлтэ үгэдэг һэн. Мүн һүүлэй жэлнүүдтэ, нёдондоной апрель ба октябрь һаранuудта, Воронежой университедтэ лекцинүүдые уншаһан юм. Тиихэдэ СССР-эй Геологиин министерствын мэргэжэлтэдэй эрдэм мэдэсэ дээшэлүүлхэ Бүхэсоюзна курсын, алта бэдэрхэ талаар түрүү дүй дүршэлэй һургуулиин һуралсал үнгэргэхэ хэрэгтэ хабаадуулагдадаг юм.

Иимэл һэн тула Н. В. Нестеров хододоо шалгаржа, түрүүшүүлэй зэргэдэ ябана бшуу. Тэрэ филиалай эрдэмтэдэй дунда дэлгэрһэн мүрысөөндэ олон удаа нэрээ нэрлүүлһэн. Тиигэжэ 1973 ондо социалис мүрысөөндэ илажа гараһан байна. Мүн юһэдэхи табан жэлэй хүдэлмэриин дүнгөөр тэрэ онсо шалгарһан габьяатай. 1983 ондо Буряадай филиалай Хүндэлэлэй самбарта оруулагдаа һэн. Тиихэдэ 1983 оной дүнгөөр тэрэнэй хүтэлбэрилһэн лаборатори Геологиин институдай коллективүүдэй дунда 1-дэхи, 2-дохи һууринуудые эзэлһэн байна. Нүхэр Нестеров СССР-эй Геологиин министерствын отличник юм. Тэрэ олон удаа гүрэн түрын шагналнуудта хүртэнхэй.

Николай Васильевич ажал хэрэгтээ, тэрээндэ үгтэһэн ниитын даалгабаринуудташье угаа харюусалгатайгаар хандадаг. Тиимэһээ уурхайн партийна бюрогой секретаряар, Яхадай филиалай парткомой, Якутск хотын партиин горкомой, Яхадай АССР-эй Арадай хиналтын комитедэй гэшүүнээр һунгагдаһан байна. Мүнөө тэрэ Буряадай филиалай парткомой гэшүүн, арадай депутадуудай Улаан-Үдын городской Соведэй депутат. Коммунист Нестеров коллективэйнгээ партийна бюрогой секретариин орлогшоор һунгагданхай. Мүн институдтаа философиин методологическа семинарай хүтэлбэрилэгшэ юм. Тиихэдэ РСФСР-эй «Знание» бүлгэмэй Буряадай республикын эмхиин байгаали шэнжэлдэг эрдэм дэлгэрүүлхэ талаар методическа соведэй түрүүлэгшэ. «Алтан ба дэлхэйн политика» гэһэн тэрэнэй лекциие республикымнай олон ажалшад һонирхон шагнадаг байна.

Николай Васильевич суг хүдэлдэг нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй хүн юм. Мүнөө манай нүхэр шэнжэлхы ажал ябуулгынгаа абьяаста хаһа саг соогоо ябана. Н. В. Нестеров зохёон табиһан дурадхалнуудаа БАМ-ай түмэр зам шадарай хэбтэшэнүүдые элирүүлхэ, ашаглаха хэрэгтэ нэбтэрүүлхэ ябадалда гол анхаралаа хандуулжа байнхай.

Г. АНДРЕЕВ,
Буряадай филиалай Геологическа институдай директорэй орлогшо, геолого-минералогическа эрдэмэй доктор.

ГАЗАР—СЭГНЭШЭГҮЙ БАЯЛИГ

1. ХҮРЬҺЭНЭЙ ГЭМТЭЛГЭТЭЙ ЭРИД ТЭМСЭХЭ

Республикын колхоз, совхозуудта, хүдөө ажахын бусад предприятинуудта мүнөө дүн хамта 3.403 мянган гектар газар даалгагданхай гэхэ гү, али бүхы газарай оройдоол 9,7 процентыень эдэнэр эзэлдэг юм. Тэрэнэйнь 1.022 мянган гектарынь тарялан, 445 мянган гектарынь нуга сабшалан, 1.934 мянган гектарынь бэлшээри болоно. Эдэ газарай 65—70 процент хүрьһэниинь элһэлиг, механическа бүридэлөөрөө хүнгэн, ой тайгын хүрьһэндэл адли юм. Харин оройдоол 10 процентнь хара хүрьһэтэй газар гэжэ тодорхойлогдонхой. Эдэ бүгэдэ юу харуулнаб гэхэдэ, манай газарай хүрьһэнэй тэжээлтэ зүйлнүүдээр багаар хангагданхайнь элирнэ бшуу. Тиимэһээ газар тарялангаа зүбөөр ашаглахын тула тусхай агротехническэ заабариин ёһоор үрэжэлтэ хубиень һайжаруулха талаар яһала хүдэлмэри хэгдэхэ ёһотой. КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) Пленум дээрэ баталагдан абтаһан Эдеэ хоолой программа дотор тарялангай, сабшалангай, бэлшээриин гектар бүхэнэйнь ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ гээшэ мүнөөдэрэй шухала хэрэг мүн болоно гэжэ онсолон хэлэгдэнхэй.

Ушар иимэһээ газарые зүбөөр ашаглаха, тэрэнэй түлөө тэмсэл үргэнөөр ябуулха гэһэн зорилгын һүүлэй үедэ табигдажа байһаниинь һайшаалтай. Юуб гэхэдэ, республика дотор хүдөө ажахын үйлэдбэридэ хэрэглэгдэжэ байһан газарынь шанар муутайгаар элдүүрилэгдэнэ ха юм. Энэ талаар колхоз, совхозуудай мэргэжэлтэд, таряашад, механизаторнууд, малшад газараа тусхай агротехническэ заабариин ёһоор ашаглаха хэрэгтэ өөһэдынгөө һанал бодолые арга боломжые хандуулха ёһотой.

Манай эрхэ байдалда хэрэглэгдэжэ байһан тарялан, сабшалан, бэлшээри мүнөө үеын эрилтэдэ оройдоошье хүрэнэгүй. Һүүлэй жэлнүүдтэ республикын ажахынууд газарай хүрьһэнэй гэмтэлгэтэй тэмсэдэг болонхой, газар тарялан эрхилхэ талаар зональна гурим нэбтэрүүлжэ байнхай. Эдэ бүхы хэмжээнүүд хүрьһэнэй үрэжэлтэ хубияа һайжаруулхадань, эндэһээ ургасын дээшэлүүлгэдэ ехэхэн нүлөө үзүүлхэ байһаниинь элитэ.

Колхоз, совхозууд 1980 ондо дүн хамта 186,2 мянган гектар газарай хүрьһыень урбуулангүйгөөр хахалаа һаа, харин нёдондо 242,5 мянган гектарта хүргөө гэхэ гү, али 30 процентээр дээшэлүүлжэ шадаа. Дүрбэн жэлэй саада тээ хүдөө ажахын ургамалнуудые 72,5 мянган гектарта һужаагтуулан тариһан байбал, үнгэрэгшэ жэлдэ тэрэнээ 89,7 мянган гектарта хүргэһэн байна. Ташалан, уруудам газарые хүндэлэн хахалалга энэ хугасаа соо аяар 38 мянган гектараар дээшэлээ.

Хурамхаанай районой ажахынуудта газарай хүрьһэ хамгаалха талаар ажалынь урагшатайгаар ябуулагдана. Эндэ бүхыдөө 44 мянган гектар тарялан тоологдоно. Һүүлэй жэлнүүдтэ районой механизаторнууд 19,3 мянган гектар газарай хүрьһыень урбуулангүй хахална, 24—25 мянган гектарта тусхай сеялкээр тарилга хэнэ, агротехническэ бусад хэмжээ ябуулгануудые үргэнөөр ябуулна. Тэдэнэр газарай хүрьһэ хамгаалха талаар республика дотороо түрүүлэн, комплексно агротехническэ хүдэлмэри ябуулжа захаланхай.

Хэжэнгын районой совхозуудай 48 мянган гектар газарайнь хүрьһэн гэмтэжэ эхилэнхэй. Эдэнэр мүнөө 19—20 мянган гектар тарялангай хүрьһыень урбуулангүй элдүүрилнэ, 14—15 мянган гектар ташалан газарые хүндэлэн хахална, 30—32 мянган гектарта тусхай сеялкэ хэрэглэнэ, 6,2 мянган гектарта ороо һото ургамалнуудые һужаагтуулан тарина. Иигэжэ районой таряашад газараа хамгаалха талаар яһала ехэ хүдэлмэри хэнэ гээшэ.

Олохон районуудай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд һүүлэй үедэ хүрьһэнэй гэмтэлгэтэй тэмсэхэ талаар ажалаа урагшатайгаар ябуулжа байнхай. Жэшээлхэдэ Хориин районой Үдын, Хяагтын районой Хяагтын, Зэдын районой Борьёогой совхозууд хүдэлмэреэ зүбөөр эмхидхэнэ, харин Бэшүүрэй, Түнхэнэй, Мухар-Шэбэрэй болон бусад районуудай олонхи ажахынууд энэ талаар ехэл гээгдэлдэ оронхой. Жэшээлхэдэ, Бэшүүрэй районой колхоз, совхозуудай 67,1 мянган гектар тарялангай хүрьһэниинь гэмтэжэ байнхай. Тэрэнэйнь 27,7 мянган гектарынь һалхинһаа, 37,8 мянган гектарынь уһанһаа, 8,8 мянган гектарынь хамтадаа һалхинһаа, уһанһаа гэмтэнэ. Гэбэшье эдэ бүгэдэтэй тэмсэхэ талаар хүдэлмэри мүртэй ябуулагданагүй. Тодорхойлон хэлэбэл, тэдэнэр мүнөө бүхыдөө 15—20 мянган гектар газарай хүрьһэ хамгаалхаар түсэблэнхэй. 10—12 мянган гектарта хүрьһэ гэмтээдэггүй тусхай сеялкэ хэрэглэхээр, 6,5 мянган гектар газарай хүрьһыень урбуулангүй хахалхаар, 5 мянган гектарта һужаагтуулһан тарилга хэхээр хараалһан байха. Теэд мүнөөшье болотор район дотор хуушанайхяараа хүдэлһэн зандаа. Тиихэдээ ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй «газартаа бидэ ёһотой эзэнбди» гээд, өөһэдынгөө дураар мүнөө ажаллажа ябаһаниинь эндэһээ эхитэй бэшэ гү?! Теэд эдэнэр мүнөөдэрэйхеэр хүдэлхэ бэшэ, ерээдүйн түлөө һанал бодолоо хандуулха, тэрэнэй түлөө оролдохо ёһотой. Тэдэнэрэй ерээдүйнхин урмашамаар бэшэ даа. Хэрбээ 10—11 жэлэй саада тээ 49 мянган гектар газарай хүрьһэниинь гэмтэнхэй байбал, нёдондо тэрэнь 67,1 мянган гектарта хүрэбэ. Энэнь 18,1 мянган гектараар ехэ болоно бшуу.

Урдань Бэшүүрэй, Мухар-Шэбэрэй районуудые одоол таряа ургуулдаг нютагууд гэлсэдэг байһан һаа, харин мүнөө эдээн тушаа тиигэжэ хэлсэхыень мүртэй дуулахагүйт. Эндэхи таряашад газартаа иигэжэ хандахадань, хүрьһэниинь жэл бүри һалхинһаа, уһанһаа гэмтэжэ байна, ургасань хараа байса доошолно.

Мухар-Шэбэрэй районой ажахынуудай аяар 91 мянган гектар тарялангайнь хүрьһэниинь гэмтэжэ байнхай. Харин 1970—1973 онуудай үедэ иимэ газарынь 75 мянган гектар эзэлдэг байһан юм. Энээнэйнь оройдоол 25—30 мянган гектартань хүрьһэ хамгаалха хүдэлмэри ябуулагдана. Түнхэнэй районой колхоз, совхозуудай газарайнь хүрьһэнэй гэмтэлгэ энэ хугасаа соо хоёр дахин ургаа. Арбан жэлэй урда тээ энэ районой газарай хүрьһэн һалхинһаа гэмтэдэггүй байһан һаа, харин мүнөө 11.8 мянган гектарынь мууданхай. 3,8 мянган гектарынь тон ехээр гэмтэнги.

Эдэ тохёолдоһон ушаралта байдалые дары усадхахын тула ажахынуудай ... тэд газарай хүрь... тэлгэтэй тэмсэхэ ... дэлмэреэ үргэнэ... болоно. Эдэнэр ... ажалаа нэгэ жэлэй ... раалха бэшэ, холы... гаар түсэблэхэ ёһо... жэ тодорхой ... хараалаагүй ... шье бэрхэшээлэй ... хёолдохоёо ... газарай хүрьһэ... тэй үргэнөөр тэмс... нэбтэрүүлээгүй ... хүрьһэнэйнь үрэжэ... суудынь жэл бүри ... дажа байна гэжэ ... элирүүлбэ.

Тусхайлбал, һүүлэй ... зарай хүрьһэнэй ... дээ дунда зэргэ... тиметр, ташалан газ... һэн 2—5 сантиме... муудана гэжэ Росто... нэй университедэй ... тодорхойлһон бай... сибгипрозем» инсти... ряадай филиалай ... лэгшэд Зэдын рай... тябрьский», «Заре... хозуудай, Мух... районой «Авангард... совхозуудай тарялан... һэнэй үрэжэлтэ ... лэй 15—17 жэлэ... аяар 5—7 сантиме... гэрээ гэжэ элир... най эрхэ байдал... тиметр газарай ... үрэжэлыень һай... тула 100 жэл хэр... Ушар иимэһээ газ... һэ хамгаалха гээш... удха шанартай ... эндэһээ элирнэ ха...

Орон доторнай ... хүрьһыень хамга... хүдэлмэри үргэнөө... дадаг болонхой, ... хыдөө 40 милли... газарай хүрьһэнии... руулагдаһан, энэ... тогтууритай байн... тадаг болоһон бай... Гансал буртаг үбһэ... хэ хорото зүйлнүү... мор байһаа. Т... областьнуудай тарил... эрхилэгшэд газар... эрхилжэ, агротехни... жээнүүдые саг со... най, хүдэлмэреэ ... ябуулһанай ашаар ... һэнтэй һайнаар тэм...

Удаадахи статья... бидэ гэмтээгдэһэн ... хайшан гээд шэнэ... руулха тухай ... хэлэжэ үгэхэбди.

А. КО...
республикын Хүдөө ажахын министерствын ... ахалагша ...

КОНКУРСЫН ДҮН ГАРГАГДАБА

Хабарай тарилгын хүдэлмэриин эхилхын урда тээхэнэ Түнхэнэй райондо колхоз, совхозуудай тракторно-тараан ажалай бригадануудай полевой стануудай Улаан булангуудай хүдэлмэриин конкурс-харалга соносхогдоһон байгаа. Һаяхан энэ конкурс-харалгын дүнгүүдые КПСС-эй райкомой бюро болон райсоведэй гүйсэдком хаража үзөөд, «Мир» колхозой Галбын (даагшань А. А. Ошорова), Харбяангуудай совхозой Харбяангуудай (даагшань А. Ш. Балданова), Саянай совхозой Загтадай (даагшань В. С-А. Молонов) тракторно-тараан ажалай бригадануудай полевой стануудай Улаан булангуудай хүдэлмэриие һайн гэжэ тэмдэглэбэ.

Дээрэ дурсагдагша полевой стануудай улаан булангууд хабарай тарилгын хүдэлмэриин эхилхэһээ урид һайнаар түхеэрэгдэһэн байна. Энэ халуун хаһын үедэ эдэ Улаан булангуудые даагшад саг үргэлжэ «дайшалхы хуудаһа» болон «сахилгаануудые» гаргадаг, табан хоног бүхэндэ тарилгын агрегадуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолжо, олондо мэдээсэдэг байгаа. Улаан булангуудтань үдэр бүри шэнэ газетэ, журналнууд асарагдадаг юм. Мүн эндэ хамтын подрядай гурим тухай номууд байдаг һэн. Харуулан ойлгуулха агитаци үндэр хэмжээндэ шэмэглэгдээ. Социалис уялганууд, социалис мүрысөөнэй дүримүүд, агрегадуудай ябаха маршрут гэхэ мэтэ шэмэглэгдэжэ үлгэгдөө. Ханануудтань партийно-комсомолой бүлэгүүдэй, депутатска постын болон арадай хиналтын постын гэшүүдэй списогүүд баһал үлгэгдэһэн байна.

Энээнһээ гадна эдэ Улаан булангуудта үнгэргэгдэһэн ниитэ-политическэ хүдэлмэриин шанарые хар... нэгэдэхи һуури ... хозой Галбын ... ряан ажалай бри... левой станай Ула... да олгохо, мүн КПС... комой болон райсо... сэдкомой дамжуул... вымпел болон ... грамота барюулха ... хэбэри абтаба.

Хоёрдохи ба гурб... ринуудые эзэлһэн ... гуудай болон Загта... торно-тараан ажалай ... нуудай полевой ... Улаан булангууд... райкомой болон р... комой Хүндэлэлэй ... нууд барюулагдаба.

В. Т...
манай ...

ТҮҮХЭДЭ ОРОХО РЕЙС

«ЛЕНИНГРАД. Хуурай ашаа зөөдэг «Волго-Балт-102» гэжэ судны хэжэ байһан юрын рейс В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Волго-Балтиин уһан замай түүхэдэ орохо юм. Энэ хадаа хорин жэлэй саада тээ нээгдэһэн замаархи 200 мянгадахи судна болобо бшуу.

Онежскэ нуурай ба Рыбинскэ тогтоогдомол сөөрэмэй хоорондо шэнэ каналай баригдахада, ороной Европодохи хубида бүхы гол мүрэнүүд уһан замаар холбогдожо, Балтиин далай ба урдахи мүрэнүүдэй хоорондо ехэ ашаанай судданууд ходо ябадаг болоһон юм.

— Һүүлэй жэлнүүдтэ тус каналда ехэ хубилалтанууд болоо юм,— гэжэ замай управлениин начальник В. Клюев хэлэнэ.— Тэрэнэй проектээр хараалагдаһан хүсэн хараа байса үлүүлэгдээ. Мүнөө жэл бүри 20 миллионһоо дээшэ тонно ашаан зөөгдэдэг болонхой.

Навигациин болзорнууд һара шахуу утадхагдаа. Эртэ хабартаа ба орой намартаа судданууд ледоколнуудай хойноһоо ябадаг. Шэнэ шлюзууд транспортын скоростиие дээшэлүүлхэ арга олгохо юм.

Волго-Балт хадаа энээнэй урда ороной баруун хойто хубида түмэр замаар зөөгдэдэг ехэхэн ашаае даажа абаа юм. Тиигэжэ гансахан мүнөө жэлдэ мянгаад шахуу вагон сүлөөлэгдэһэн байна.

(ТАСС).

МАЛ АЖАЛ— онсо шухала һалбари

ПРОМЫШЛЕННА АРГААР МАЛ ШАХАН ТАРГАЛУУЛНА

Тамбовско областиин ВЛКСМ-эй 60 жэлэй нэрэмжэтэ совхозой мал ажалай комплексдо эбэртэ бодо малые промышленна арга технолотёор шахан таргалуулдаг болоһониинь мяханай һалбариие хүгжөөлгын эршые хурдадхаа.

Эндэ эрэ бяруунуудые бүри багаһаань шахан таргалуулгада табидаг байна. Малые промышленна аргаар харууһалхада эрхим дүнгүүд туйлагдана. Жэл хахад болоходо тэдэнэр 400 ба тэрээнһээ дээшэ килограмм шэгнүүртэй болоно. Харин энээнэй урда тээ иимэ дүн туйлахын тула хоёр хахад жэл хэрэгтэй болодог байһан. Шахан таргалуулгада «алмагдаһан» саг үхэрэй мяха үйлэдбэрилгые дээшэлүүлхэ шухала нөөсэ болоно. Жэшээлбэл, нёдондо жэлдэ совхоз түсэбһөө гадуур хэдэн зуугаад тонно мяха гүрэндөө худалдаһан байгаа. Эндэ малай шэгнүүрые дээшэлүүлһэнэй ашаар хараалагдаһанһаа гадуур 500 тонноһоо бага бэшэ үхэрэй мяха тушаан абалгын пунктнуудта эльгээхые шиидэнхэй.

Гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхые шиидэһэн областиин олохон колхоз, совхозууд түрүү ажахын дүй дүршэлые халан абана.

ГРАФИГҺАА УРИД

Белгородско Фрунзиин нэрэмжэтэ колхозой нарядгүйгөөр хүдэлдэг мал ажалай звенонууд эсэсэй үндэр дүнгүүдэй түлөө тэмсэдэг болоходоо, фермэнүүдэй продукци үйлэдбэрилгын эршые хурдадхалгые туйлаһан байна. Белгородско район дотороо эгээ түрүүлэн тус ажахы гүрэндэ һү худалдаха хахад жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргээ.

Щетиновско һү һаалиин комплексын хүдэлмэрилэгшэд эгээл үндэр дүнгүүдые туйлаба. Тэжээл бэлэдхэлгые һайнаар эмхидхэһэнэй, шэмэтэй һайн рационоор мал эдеэлүүлдэг болоһоной ашаар жэлэй эхинһээ хойшо эндэ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр түсэбөөр хараалагдаһанһаа 250 килограммаар ехэ һүн абтаа.

Социалис мүрысөөндэ эрхимлэгшэдтэй районой бүхы ажахынууд зэргэсэн хүдэлнэ. Колхоз, совхозуудта һү үйлэдбэрилгын ба гүрэндэ худалдалгын эршэ нёдондоной-хиһоо һураггүй дээгүүр байна.

БАГАХАН ФЕРМЭНҮҮДТЭ ХЭРЭГЛЭГДЭХЭ

Грузиин эрдэмтэдэй зохёон бүтээһэн агрегат малшадай ажалай бүтээсые 2 дахин дээшэлүүлнэ. Энэнь гэбэл, вакуумна насостой, һаалгын аппарадтай, һү хэхэ амһартануудтай нүүдэл түхеэрэлгэ болоно. Тусхай түхеэрэлгэ һаагдаһан һүнэй хэмжээе тоолоод, агрегадай хүдэлхые болюулжархина.

Шэнэ түхеэрэлгэ гол түлэб бишыхан фермэнүүдтэ хэрэглэгдэхэ байна. Хүдөө ажахые оньоһожоруулгын ба электрижүүлгын Грузиин эрдэм-шэнжэлгын институдай туршалгын заводто тэрэ олоор бүтээгдэжэ эхилээ.

ҺҮНЭЙ ЗАВОДУУДЫЕ БАРИНА

Таджикистанай урда районуудта һү бүйлуулгын найдамтай бааза байгуулагдана. Халаан соо 35 тонно продукци гаргаха аргатай һүнэй завод Шаартузта ашаглалгада оруулагданхай. Бүхыдөө республика дотор 9 иимэ предприяти хүдэлнэ. Мүнөөнэй түхеэрэлгэнүүд, автомат лининүүд түргөөр гутадаг продуктнуудые болбосоруулгын сагые ехээр хороохо арга олгоно. Һүнэй үшөө 2 заводой барилга дүүрэнтэжэ байнхай.

Таджикистанда 290 мянган тонно һүн үйлэдбэрилэгдэхэ юм. Энэнь нёдондо жэлэйхиһээ һураггүй ехэ болоно. Харин шэнэ предприятинууд тэрэниие болбосоруулгые хурдадхаха байна.

[ТАСС-ай корр.].

...Й ДЭЭДЫН ЗУРГААНДА

...ЗОНОЙ ХЭРЭГЛЭМЖЭ ...АЛГА hАЙЖАРУУЛХА

...ССР-эй Мини- ...ет «Худалдаа ...хэ талаар ара- ...дай Загарайн ...эй гүйсэдко- ...хүдэлмэри ту- ...ээлжээтэ за- ...хаража үзэбэ.

...йонно Соведэй ...лдаа наймаае, ...ьолые сааша- ...улха талаар ...лмэри ябуул- ...бликын Мини- ...ет тэмдэглэбэ. ...и жэлэй тур- ...ймаалагшадай ...магазин, 820 ...нитын эдеэ ...итнууд ашаг- ...агдаа. Арбан ...жэлэй гур- ...ршада 1050 ...р талмайтай ...0 тонно баг- ...дильник ашаг-

...адуудай рай- ...болон посел- ...й гүйсэдко- ...а наймаанай ...а тухай асуу- ...ведэй сесси- ...сэдкомой за- ...эрэ хаража

...программые ...районой лес- ...хамhабариин ...мал ажалай ...аяа жэл бү-

...районой хүн ...а наймаанай ...ада горитой ...бии байhаар. ...о хүн зондо ...лдаха талаар ...табан жэлэй ...е дүүргээгүй.

...ннуудта үр- ...эд бараан ...— хүргөөгдэ- ...агдаhан зага- ...ба үрэ жэ- ...н консервэ- ...хунар угаа- ...уд, электро- ...онхын шэл, ...олонхи мага-

зинуудтань үгы. Эндэ нэрлэгдэhэн эд бараан ба эдеэ хоолой зүйлнүүд райпогой складууд соо бии юм гэжэ онсолхо хэрэгтэй.

Первомаевка, Үнэгэтэй hууринуудай магазинуудай байранууд хуушаржа муудаихай. Магазинууд соонь ариг сэбэр сахиха, гал түймэрhөө hэргылхэ талаар хүдэлмэри hайнаар хэгдэнэ гэхын аргагүй.

Райсной худалдаа наймаанай организацинуудта гүрэнэй ба коперативна зөөри үбэршэлхэ, дутааха, үрихэ ябадал дайралдана.

«Бурятавторемонт» нэгэдэл, Элхинэй авто-заhабарилгын завод, «Татарский ключ» гэжэ карьероуправлени, Хандагатайн, Шулуутайн леспромхозууд, Онохойн модоной комбинат, Эрхирэгэй совхоз худалдаа наймаанай, нинтын эдеэ хоолой материально-техническэ баазые хүгжөөхэ талаар түсэбүүдээ дүүргэнэгүй. Тэдэнэй барилта хэхэ түсэбэй дүрбэнэй нэгэл хубинь мүнөө дээрээ дүүргэгдээд байна.

Арадай депутадуудай районно, сельскэ, сомоной, поселково Соведүүдэй гүйсэдкомууд, саг үргэлжын комиссинууд тус районой худалдаа наймаанай организацинуудай хүдэлмэриие хинан шалгаха, материально-техническэ баазыень бэхижүүлхэ талаар хэмжээнүүдые абаагүй гэжэ тэмдэглэгдээ.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет хүн зониие худалдаа наймаанай талаар хангалтада бии байгаа эдэ бүхы дутагдалнуудаа ойрын сагта усадхахыень арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдкомые, мүн худалдаа наймаанай ба нинтын эдеэ хоолой материально-техническэ баазые бэхижүүлхэ талаар түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэхыень нэгэдэлнүүд, ажахынууд болон предприятинуудые уялгалба.

БУРЯАДАЙ КОМСОМОЛОЙ 60 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ВЕТЕРАНАЙ ЖЭШЭЭ—ЭРХИМ hУРГААЛ

ВЕТЕРАН ХҮНҮҮД зүрхэ сэдьхэлээрээ хэзээдэ сэхэ сэбэр, үзэл бодолоор омог дорюун ябадаг гээшэ. Шадалайнгаа зэргээр хамтын хэрэгтэ ямар нэгэн аша туhатай ажал хэхэб, коллективэй, тосхон hууринайнгаа нинтын ажабайдалда хабаадалсажа ябахаб гэhэн гүн эрмэлзэлээ бууруулдаггүй ха юм даа. Тээмэндэ холхоэ холбооной үйлэдбэриин-техническэ управлениин городтохи эмхи зургаануудта хүдэлдэг залуу хүдэлмэрилэгшэдтэй партиин, дайнай ба ажалай ветеранууд уулзаа hэн.

Тэрэ уулзалга дээрэ 1929 онhоо КПСС-эй гэшүүн Даниил Васильевич Ильковэй үгэ хэлэхэдэ, эндэ сугларагшад, илангаяа залуу үетэн ехэл анхаралтайгаар шагнажа hууhыень абаhаар мэдэхээр бэлэй. Теэд 54 жэлэй саада тээ партида абтаhан, ажалай намтарай ута зэмтай, ажабайдалай баян дүршэлтэй, хурса hонор үгэтэй үбгэнэй хөөрөөн одоол ёhотой hургаал боломоор байhаниинь эли ааб даа.

Үнэхөөрөөшье hонирхолгүйгөөр шагнахын аргагүй hэн. Тэрэ Кабанскын районой Большая Речка гэжэ тосхондо түрэhэн юм. Арбатайhаа эхилжэ, баянай зараса (батрак) боложо, хоолойгоо тэжээхэ баатай болоо hэн. 16 наhа гүйсэхэдөө Посольск станци ошожо, түмэр харгын хүдэлмэришэн болобо. Шэнэ зон, шэнэ нүхэд. Эндэ хүдэлмэришэн ангиин өөрсэ эрхэ байдалые ойлгоhон байгаа. Хүмүүжэн болбосорхо ябадалдал Посольск станциин партийнэ организациин секретарь Маркович, урданай коммунист Балашенко гэгшэдэй hургаал заабарида хүртэхэ зол хубитай байhан юм. Тиигэжэл тэдэнэрэй залуу хүбүүндэ ном шудалха абьяас түрүүлжэ, түрүү үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлжэ шадаhан үүргэнь ехэ.

1924 оной январь hарын янгинама хүйтэн үдэрнүүд hуберилдон үнгэржэ байhан. Тэрэл үедэ Ленин нүгшэбэ гэhэн гашуудалта мэдээсэл Посольск, Большая Речка тосхонууд хүрэтэр дамжан хүрэжэ ерээ бэлэй. Агуухэ багшынгаа дурасхаалые мүнхэлэн, Даниил Ильков, Павел Столяров, Андрей Коротков ба Николай Рыбаков гэгшэд ленинскэ комсомолой зэргэдэ оробо. Д. В. Ильков дары комсомолой организациин секретаряар hунгагдажа, Посольскын залуушуулай ударидагшань болоhон солотой.

1929 ондо коммунистнуудай суглаан дээрэ партиин гэшүүнэр абтаа. Түрэл тосхоноо бусажа, уданшьегүй нютагтахи партийна болон комсомолой организацинуудые толгойлжо эхилhэн юм. Дорюун наhан, эдэбхи эрмэлзэл, урагшаа тэгүүлhэн түрүү сэдьхэл залуу үетэнэй үг зорилгын бүтэмжэтэй байха ульhата хүсэн болодог hэн ааб даа. Илангаяа хамтын ажал байгуулжа байhан жэлнүүдтэ аюулта ушар нэгэтэ бэшэ тохёолдоhоншье байха. Шэнэ ажабайдалда эсэргүүсэгшэдэй урдаhаа шанга тэмсэлдэ бодохо сагай болодогынь мэдээжэ зүйл.

— Бидэ тиихэдэ партийна суглаагаа комсомолшуудтай сугтаа үнгэргэдэг hэмди. Нэгэ нимэ суглаа хэжэ байтарнай гэнтэ газаа ехэ хашхараан, hүүхирээн болошобо. Нүгөө үдээр гараха гэхэдэ, газааhаань хадажархиhан байба Хөөрсэгэнөөн соогоо утаанай үнэрэй анхилжа эхилhые мэдээ hэмди. Нюдарган баяшуулай үүдхэhэн энэ ...ээр hүжэржэ, гэрнай үнэhэн тоборог болон хосорhон hааб даа.- Харин бидэнэй аза талаан болоходоо, нэгэмнайшье гэмтэлдэ ороогүй агша hэн, — гэжэ Даниил Васильевич сугларагшадта хөөрэбэ. —Тиимэ аюулта ушарнуудhаа бидэ сухаридаггүй, ерээдүйнгөө hайн hайхан байдалай түлөө мүхэшэгүйгөөр дабшаха гэhэн хүсэлөө бэелүүлхэл гэhэн бодолойнгоо түлөө тэмсэгшэ hэмди. «Алахабди» гэhэн заналта дуулажал ябахаш. Харин тиихэдэнь урдаhаань энеэбхилэлээр угтахаш...

— Партийна организацимнай гэшүүдээр тиихэдэ олон бэшэ байгаа. Имагтал комсомолшуудта, үгытэйшүүлдэ, манай тала баримталдаг дунда шадалтай таряашадта түшэглэхэш, найдахаш. Нэгэтэ ороохо тарянай бэлэдхэл ябуулхаяа түлөөлэгшэ ерэбэ. Маанадта уридшалан хэлэнгүйгөөр тэрэ суглаа зарлаба. Юун бүтэхэ hэм даа. Баяшуул, тэдэниие даган дэмжэгшэд ороохо тушаахаhаа эрид арсаа. Иигэжэ бэлэдхэлэй түсэб дүүргэлгэдэ түбэг татаба. Энээниие ойлгоhон партиин райкомой туhаламжаар энэ хэрэгтэ манай хүсэн элсүүлэгдэжэ, Дээдэ-Үдэ хото руу зурган вагон ороохо ябуулагдаа агша бэлэй,— гэжэ партиин ветеран хөөрөөгөө үргэлжэлүүлнэ.

1931 ондо партиин райком нүхэр Ильковые совет-партийна hургуулида эльгээбэ. Удаань Улаан Армида алба хэлгэ. Дахинаа hуралсалда — КомВУЗ-да абтаhан байна. Коммунис дээдэ hургуули дүүргэхэдэнь Даниил Васильевичые Бэшүүрэй районой Бага-Куналейн МТС-эй политотделдэ хүдэлхөөр дэбжүүлээ. Харин 1937 ондо тэрэ КПСС-эй Бэшүүрэй районой секретаряар hунгагдаhан габьятай. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай эхилхэдэ, коммунист Ильков «Эхэ оронойнгоо хуби заяанай шиидхэгдэжэ байhан газарта би байлсаха уялгатайб» гэhэн мэдүүлгэ бариходань парти тэрэниие фронт үдэшэбэ. Дайнай түрүүшын үдэрhөө илалтын туйлагдатар тэрэ фронт дээрэ баатарлигаар тэмсэhэн намтартай. Тэрэнэй дайшалхы габьяае энгэртэнь хадаhан гүрэн түрын дээдын арбан хоёр шагнал яларан гэршэлдэг. hүүлдэ үшөө Октябриин революциин орденоор шагнагдаа hэн.

Дайн манай илалтаар дүүрээ. Сэрэгшын түрэл нютагаа — Буряад ороноо бусаха саг ерээ. Гэбэшье үшөө хоёр жэлдэ сэрэгэй хубсаhанhаа хахасаха аргань олдоогүй. Нүхэр Ильков партиин захиралтаар Калининградска область ошобо. Тэрээндэ түрүүшын совхозуудые эмхидхэлсэхэ харюусалгатай даабари үгтэhэн бэлэй. Хорёод оной комсомолец, партиин үнинэй гэшүүн партиин энэ ехэ даабариие нэрэ солодоо хүрэмөөр дүүргэжэ шадаа, этигэл найдабариень харюулаа. Удаань партиин райкомой хоёрдохи секретаряар, райгүйсэдкомой түрүүлэгшээр хүдэлөөд, 1957 ондо одоол түрэл нютагаа, Буряад ороноо бусаа hэн.

Ерэмсээрээ МТС-эй, мүн хоёр колхозой үндэhэ hуури дээрэ шэнээр эмхидхэгдэhэн Хяагтын совхозой директорээр томилогдобо. Үбшэнэй шалтагаанаар Даниил Васильевич Ильков 1967 ондо наhанайнгаа амаралтада гараа. Тэрээндэ Россин Федерациин тусхай пенси олгогдоhон. Гэбэшье ажал хэнгүй hуужа тэсэхэ юм аал? Хэлхеэ холбооной эмхи зургаануудай харуулай албанда хүдэлнэ. Коллективэйнгээ партийна организациин, нинтын ажабайдалда эдэбхитэй хабаадалсаhаар. Илангаяа залуу үетэниие хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа хандуулдаг байhаниинь hайшаалтай.

74 наhатай болоhон партиин, дайнай ба ажалай ветеран Даниил Васильевич мүнөө Улаан-Үдэдэ ажаhуудаг, нинтынгээ ажал ябуулгые үргэлжэлүүлhээр. Үндэр наhатын намтар, партидаа үнэн сэхэ алба хэhэн хэрэгынь мүнөө үеын залуушуулда, үнэхөөрөө, ульгэр жэшээ болоно, тэрэнэй ажал ябуулгые даган хүдэлмэрилхэ, ажаhууха, hураха эрмэлзэл тэдэнэй сэдьхэлдэ мүндэлүүлнэ.

Б. СОТНИЧ,
манай штатнабэшэ корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Д. В. Ильков.

Авторай фото.

БОЛБОСОРОЛОЙ АТТЕСТАДТА...

Байгша ондо Хяагтын районой hургуулинуудай 8-дахи классые 746 hурагша амжалтатайгаар дүүргэбэ. Эдэ үдэрнүүдтэ болбосоролой аттестадта 428 басагад, хүбүүд гүрэнэй шалгалтануудые үгэжэ эхилбэ.

Хяагта хотын А. С. Пушкинай нэрэмжэтэ 1-дэхи дунда hургуулиин 10-дахи классай 32 hурагша түрүүшынгээ шалгалтые эдэ үдэрнүүдтэ үгэбэ. Тус класста комсомолой эдэбхитэд, мүн бэрхээр hурадаг hурагшад олон юм. Жэшээлхэдэ, Света Брянская Сергей Филатов хоёр гансал эрхим сэгнэлтэтэйгээр hураа. Света Колобова, Оля Иванова болон бусад «4», «5» гэhэн тэмдэгтэйгээр hуралсалайнгаа жэлые дүүргэээ.

Шалгалтын эхилхын урдахана классай хүтэлбэрилэгшэ Лидия Николаевна Успенцова, ород хэлэ ба литературын багша Татьяна Владимировна Лукавина гэгшэдтэй уулзаhамнай, hурагшадайнгаа түлөө hанаагаа ехээр зобонги шэнги байгаашье hаа, «тэдэнэйнгээ эрдэм мэдэсэдэ найданабди»,—гэжэ хэлээ hэн. Тэрэ үглөөгүүр болоhон баяр ёhололой линейкэ дээрэ hургуулиин завуч Галина Ивановна Перепечай амжалтатайгаар шалгалтануудые үгэхыень хүсөөд, «hайнаар эхилжэ, габшагайгаар дүүргыт» гэжэ урялаа бэлэй. Забhарлалгын үедэ мүнөөдэрэй «гэмтэнтэй» уулзажа, ямар мэргэжэлтэй болохоо hананат гэжэ асуухадам:

— Сергей Филатов — математик, Вера Цыренова — врач, Ирина Банзаракцаева — соёлой хүдэлмэрилэгшэ, Инна Левина — багша гэhэн харюунуудые үгөө бэлэй.

С. ИЛЬИЧЕВА.

ХҮН БҮХЭНДЭ ДҮТЭ, ӨӨРСЭ ШУХАГ ЗҮЙЛНҮҮД

Оронэй Ленинскэ гол музейн түүхэ тухай, вождиин суртал түгэс теоретическэ зохёолнуудые идхан дэлгэрүүлгэдэ, дүлэтэ революционерэй ажабайдалай ба ажал ябуулгын жэшээ дээрэ ажалшадые хүмүүжүүлгэдэ тэрэнэй дүүргэдэг үүргэ тухай «В. И. Ленинэй Түбэй музейн 60 жэл» гэhэн выставкэ хоорэнэ. Тэрэ hая Москвада нээгдээ юм.

Музей байгуулгын эхи табиhан документнүүд эндэ байна. В. И. Ленинэй институдай дэргэдэ «олониитэ хүдэлмэришэд болон таряашадта зорюулагдаhан» музейн отделени байгуулха тухай РКП(б)-гэй XIII съездын шиидхэбэринүүдhээ абтаhан мүрнүүдые уншанабди. Октябриин вождиин ажабайдалда ба ажал ябуулгада хабаатай материалнуудые суглуулхадань В. И. Ленинэй музейдэ туhалха гүйлтэтайгаар съезд бүхы партийна организацинууд болон партиин гэшүүдтэ хандаhан юм. Н. К. Крупская, Владимир Ильичэй түрэлхид, Ленинэй соратнигууд, партиин ветеранууд музей эмхидхэлгэдэ эгээл эдэбхитэйгээр хабаадалсаhан.

Тэдэнэрhээ ороhон экспонадуудай зариманиинь эндэ харагдана. Совнаркомой түрүүлэгшэ В. И. Ульяновай (Ленинэй) Совет засагай түрүүшын декредүүдтэ гар табиhан модон ручка, бусад онсо шухаг зүйлнүүд байна.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үеын документнүүд үе сагай халуун амисхалые хүргэнэ. Владимир Ильичэй фото-зурагые эльгээхые гүйжа, гвардеец Н. Пчелкиной музейдэ бэшэhэн бэшэг тэдэнэй дунда бии. Сэрэгшэ энэ фото-зурагые фронтын харгынуудаар абажа ябаад, Илалтын hүүлээр бусааhан түүхэтэй. Байгша оной май hарада музейдэ хэгдэhэн фото-зураг дээрэ дайнай ба ажалай ветеран эдир ленинецүүдэй дунда буулгагданхай.

Ленинэй суртал бодол, Коммунис партиин ба Совет гүрэнэй түүхэ, политика идхаха талаар музейн коллективэй ябуулдаг ехэ хүдэлмэри тухай экспозици доmоглоно. Гансал hүүлэй арбаад жэлнүүдтэ эндэ 2 мянгаhаа дээшэ хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэhэн, зуугаад выставкэ эмхидхэгдэhэн байгаа.

В. И. Ленинэй Түбэй музей интернациональна үргэн ехэ харилсаа холбоо бэелүүлдэг юм. Тэрэнэй коллектив гадаадын ханинартай ба адли ажалтадтай үрэ түгэс харилсаа холбоотой байдаг. Бүхы ханые ээзлhэн картасхемэ энээн тухай hануулна.

Түби дэлхэйн хүнүүд пролетаринадай агуухэ вождьдо дуратай юм. 60 жэл соо манай ороной бүхы үндэhэ яhатанай түлөөлэгшэд — 50 миллионhоо дээшэ хүнүүд музейдэ орожо хараhан байна.

Музейдэ орожо хараhан хүнүүдэй бэшэhэн hайшаалай үгэнүүдые сэдьхэлээ хүдэлгэн уншанабди.

А. СИВЦОВ,
ТАСС-ай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. И. Ленинэй музей.

ТАСС-ай фотохроннко.

...хэрэглэн, мү- ...лиукиие бии ...юм. Гэрэлэй ...орнуудые ара- ...рэглэхэ тухай, ...хүгжөөлгын ...удалнууд бо- ...ууд тухайнь ...Технологиче- ...й талаар эр- ...цехтрэй дн- ...СИИТОВ хөө-

ЭРДЭМ, ТЕХНИКЫН

ХҮГЖЭЛТЫН ШЭГЛЭЛНҮҮД

МИЛЛИОН ГРАДУС ХАЛУУН

...үтые эрдэм- ...рэглэжэ эхил- ...оройдоол хо- ...жэл үнгэрөө ...шэгта прибо- ...о үндэhэ hуу- ...Эйнштейн ма- ...эхиндэ таби- ...ин манай оро- ...Н. Г. Басов ...охоров гэгшэд ...аунстай хамта ...оза генератор ...түлөө 1964 ...о шанда хүр- ...сагhаа хойшо ...олгэ ехэ үргэ- ...нууд тэрэниие ...андаха инже- ...гиперболоид- ...улам ехэ үн- ...байнхай.

...р гээшэмнай ...болбол угаа ...прибор юм. ...гэ хадаа «эл- ...ар шэглүүлэн, ...ехэ хүсэтэй ...удхатай анг- ...түрүүшын үзэ- ...hэн хуряангы

...бидэнэр ходо ...гээшэ вабза- ...ээнь, наранай ...ээ. Энэ хадаа ...ектромагнитна ...Наранай гэрэл ...эмхи гурим- ...аг. Тэрэниие ...дыыше хүсэтэй ...н дээрэхиhээ ...ябаашье бии ...үй юм. Харин ...нёороо нэгэн ...дые сасадаг, ...ээ түрбэлгүй ...одог. Дэлхэйн ...ринуудта лазе- ...р термоядер- ...бии болгогдон- ...нь хэдэн мил- ...халуунтай юм. ...гэрэлдэ адли ...да үгы. Тэрэ- ...лшые гал шэл- ...дал адляар гу- ...зар руу шэг-

...лазернуудые. ...биологи болон ...эгдэдэг эрдэм- ...хүдэлмэридэл ...аа. Харин мү- ...шын хэрэглэг- ...й ажахын hал- ...бэрхэтэй. Ба- ...хүсэтэй гэрэлэй ...торнууд болон ...р хэгдэhэн тех- ...түхеэрэлгэнүүд ...жа эхилэнхэй. ...ууд болон са- ...ыень заадаг, ...нүхэ үрэмдэн ...ьнүүдые там- ...дэг, огторгой- ...шэнжэлдэг, тех- ...процессүүдэй ...бэлэн про-

дукциин шанар шалгадаг, Харин врачнуудай дунда лазерна хирург гэhэн шэнэ мэргэжэл бии болоо юм. Энэнь оройдоол ехэ хэрэгэй эхин болоно. Лазерна медицинэ гээшэ хизааргүй ехэ арга боломжонуудтай юм.

Лазернуудай улам хүсэтэй болохо тума тэдэ ондоо hалбаринуудта хэрэглэгдэнэ. Хүсэтэ лазернуудые промышленностьда хэрэглэhэн түрүүшын туршалганууд юу харуулааб гэхэдэ, тэдэ металл болбосоруулгын индустрида угаа үрэ ехэтэйгээр хэрэглэгдэхэ, материал болбосоруулха элдэб хүдэлмэри дүүргэлсэхэ байба. Болбосоруулагдаха эдлэл руу лазерна элшэ шэглүүлхэдэ, ондоо ямаршье аргаар туйлагдашагүй ехэ хүсэтэ элшэ бии болодог. Тэрэниие деталиин тон багахан участогта гулидхан хэрэглэжэ болоно. Лазерна элшын үшөө нэгэ гайхамшаг шадабаринь ямар бэ гэхэдэ, хэдэн толинуудаар дамжажа, деталиин далда холо байhан газарыень «хаража» шадаха байна. Тус деталиие заабол бүхэлжэ hуулгэhанэй хэрэггүй. Юундэб гэхэдэ, лазерна элшэ гээшэ шэгнүүргүй зүйл шуу.

Халуунай ашаар түмэр хатуужуулгада лазер үргэнөөр хэрэглэгдэдэг боложо байнхай. Хүсэтэ лазерна элшын нүлөөн доро материалай байгууламжань ондоо болодог. Тэрэниие бүридүүлдэг бутархай зүйлнүүд улам жэжэ боложо, тус түмэр айхабтар хатуу, тон элэсэгүй болодог юм.

Элэшэhэн деталь ба механизмуудые лазер хэрэглэн заhабарилхада, тэдэнэй ашаглагдаха болзорынь хэдэн дахин ута болодог.

Лазерай хүсөөр гагналга мүн лэ hайн гэжэ харагдаа. Тэрэнэй ашаар түмэрнүүд айхабтар бүхөөр холбогдодог. Олонхи ушарта гагнагдаhаниинь гагнажа байhан материалhаа бүхэ болошодог байна. Мүн лазернуудые ашаглан, ондо ондоо янзын материалнуудые гагнажа холбохо аргатай. Тиихэдэ тэдэнь гантадаггүй, мүн бусад ондоо хубилалтанууд досоонь болодоггүй.

Түмэрые угаа халуун элшээр бүхэлэлгэ ба гагналга гэрэлэй квантова генераторнуудай туhаламжаар хэгдэдэг эгээл дэлгэрэнги технологическа процессууд болоhон байна. Гэбэшье лазерай хүсөөр юумэ отололгодо улам ехэ анхарал хандуулагдажа, эндэ туршалганууд ехээр хэгдэнэ. Мүнөө эндэ лазерна элшэ гэрэлтэй тэнсэхэ материал бодото дээрээ үгы байна. Элдэб хэмжээнэй хүсэтэй лазернуудые хэрэглэн, эд бүдhөө эхилээд хэтэ гадна хатуу шүдхэмал хүрэтэр бүхы юумые отолжо болохо байба. Тиихэдэ юумэ отолдог зэбсэгүүдтэ хэрэглэгдэдэг үнэтэ материалнууд алмагдажа, деталиие отолhонойнгоо hүүлээр сэбэрлэхэ, мүлихэ хэрэг гарадаггүй, мүн юумэн тон түргэнөөр отологдошодог байна. Отололгодо хэрэглэгдэдэг лазерна түхеэрэлгын нилээд үнэтэйшье hаань, тэрэнэй сэнгынь жэл хүрэхэгүй саг соо тэхэрюулэгдэдэг байна.

Дээрэ дурсагдаhан технологическа процессууд ондо ондоо юм. Гэбэшье тэдэниие сугтадыень нэгэл лазераар бэелүүлжэ болохо байна. Лазерна элшын нэгэ газарта сугларалгыень бага ехэ болгожо байгаад, болбосоруулагдаха материалда үзүүлэгдэхэ нүлөөе хубилгажа болоно. Тусхайлбал, элшые багашагаар гулидхабал, түмэр хатуужуулха, нэгэ бага ехэ болгоо hаа — юумэ гагнаха, харин бүри ехэ болгобол, юумэ отолхо байна.

Лазерна түхеэрэлгэдэ автомат арга үргэнөөр хэрэглэжэ болохо байhаниинь угаа шухала. Теэд эдэ бүгэдэ мүн лэ түрүүшын алхам болоно. Лазер гээшэ хамаг бүхы юумэндэ хэрэглэмээр, ехэ бүтээсэтэй зэбсэг байhан туладань тэрэниие нэгэн доро хэдэн технологическа пост болон операцинуудта таhалгаряагүйгөөр ашаглаха ёhотой болоно. Тиимэhээ лазерай хабаадалгатайгаар автомадууд болон роботуудай хүсөөр юумэ болбосоруулдаг комплекснүүдые ойрын сагта байгуулха зорилго табигдана. Энээнэй ашаар лазерна түхеэрэлгын ашаг үрэнь хэдэн арбаад дахин дээшэлхэ. Гадаадын зарим оронуудта (тусхайлбал, Япондо) иимэ проектнүүд зохёогдожо эхилэнхэй. XXI зуун жэлэй индустринь гэрэлэй квантова генераторнуудые хэрэглэлгэдэ угаа ехээр үндэhэлхэ гэжэ найдамтайгаар баталан хэлэжэ болоно.

Манай ороной академическэ болон hалбаринуудай элдэб институдууд тиимэ технологическа лазернууд ба лазерна түхеэрэлгэнүүдые бүтээхэ талаар шэнжэлэлгэ-туршалгын хүдэлмэринүүдые бэелүүлжэ байнхай. Бүхы хүдэлмэринүүд hалбаринууд хоорондын комплексно программада хараалагдана. Энэнь зуу шахуу промышленна предприяти болон шэнжэлэлгын эмхинүүдые нэгэдүүлнэ. СССР-эй Госплан, ГКНТ болон СССР-эй АН тус программые арбан нэгэдэхи табан жэлэй тон шухала научно-техническэ программануудай тоодо оруулжа баталаа юм. Энээнэй ёhоор 1985 оной hүүл багаар туршалга гараха лазерна техникэ бүтээгдээд, арадай ажахын элдэб hалбаринуудтахи базова лабораторинууд ба туршалгын участогууд энээгээр хангагдаха ёhотой. Мүнөө иимэ туршалгын участогууд ЗИЛ-дэ, ВАЗ-да, Череповецкэ металлургическа комбинадта, мүн «Балтийский завод», «Тулачермет» гэжэ нэгэдэлнүүдтэ ба хэдэн бусад предприятинуудта хүдэлжэ эхилэнхэй. Харин удаадахи табан жэлдэ лазерна технологиие промышленностьда үргэнөөр нэбтэрүүлхээр хараалагдана.

Энэ бэлэн программа бэшэ. Тэрэниие бэелүүлхын тулада научнашье, мүн эмхидхэлэйүйлэдбэриншье хэдэн орёо асуудал шиидхэхэ хэрэгтэй. Түбхын түрүүндэ бэелүүлхэ зорилго гэхэдэ, лазерые хэрэглэхэ талаар хэгдэжэ байгаа хүдэлмэринүүдые комплексноор бэелүүлгэдэ hаад болодог албан зургаанууд хоорондын тойбонуудые зайсуулха шухала.

Шэнжэлэлгэ ябуулха туршалгын-промышленна тусхай бааза байгуулха гээшэ угаа шухала зорилго болоно. Тиимэhээ, жэшээнь, манай Центрэй бүридэлдэ эрдэм-шэнжэлэлгын эмхинүүдhээ гадна, КБ ба туршалгын завод ороxо ёhотой. Энэ заводынь элдэб промышленна предприятинуудта базова лабораторинуудтай байха. Үнэн дээрээ тус центр hалбаринууд хоорондын научно-үйлэдбэриин нэгэдэл боложо, промышленностьда туршагдаха лазернуудые яажа хэхэб гэжэ шэнжэлэн харуулхаhаа гадна, тэдэниие бүтээн гаргаад, элирүүлэгдэhэн дутуу дундануудыень үйлэдбэриин эрхэ байдалда усадхаад, тэрэнэйнгээ hүүлээр лэ олоор бүтээжэ эхилхыень промышленностьда дамжуулха зэргэтэй.

Эрдэм-шэнжэлэлгын, конструкторска болон технологическа эмхинүүдэй хүсые нэгэдүүлэн, арадай ажахын мүнөөнэй ба холын хэрэглэмжые хангаха хэрэгтэ хандуулха шухала гэжэ «Арадай ажахыда научно-техническэ дэбжэлтые түргэдхэхэ хэмжээнүүд тухай» гэhэн КПСС-эй ЦК-гай ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол соо тусхайлан тэмдэглэгдэнэ. Мүнөө үеын үйлэдбэридэ эрид ехэ хубилалта хэхэ боломжотой лазерна технологиие байгуулжа нэбтэрүүлхэ гээшэ тиимэ зорилгонуудай нэгэниинь болоно. Тиин эрдэмтэд болон инженернүүдэй ниитэ уялгань хадаа лазерна элшэдэ дардам үргэн зам гаргажа, манай индустриин предприятинуудта тэрэниие нэбтэрүүлхэ ябадал болоно.

«Правдын» пресс-бюроhоо абтаба.

ЯДЕРНА ДАЙНАЙ АЮУЛЫЕ ЗАЙСУУЛАН САРАХА

США болон НАТО-гай дай жүрөөдэhэн хархис ябуулгануудаа улам үргэдхэжэ байгаашье hаань, ядерна дайнай аюулhаа хүн түрэлтэниие аршалаад хамгаалха зорилготойгоор үгэеэ ойлголсохын тула Европодохи, дэлхэй дээрэхи байдалые гуримшуулан hайжаруулха, үгэеэ ойлголсохо талаар шэглүүлэгдэhэн бүтэмжэтэй hайн эб найрамдалта үүсхэлнүүдэй үргэн ехэ программа Советскэ Союз, Варшавска Договорой гэшүүн-оронууд залан сэхээр бэелүүлжэ байнхай. Совет-румын хөөрэлдөөнүүд тушаа, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын, РКП-гэй Генеральна секретарь, СРР-эй Президент Н. Чаушескугэй хэлэhэн үгэнүүд тушаа уласхоорондын hанал бодолой гол удха нимэл байна.

Н. Чаушескугэй албанай хэрэгээр СССР-тэ ошолго, нүхэд К. У. Черненкын, Н. Чаушескугэй хэлэhэн үгэнүүд СРР-эй олониитэдэ мэдээсэлнүүдые дэлгэрүүлэн тараадаг хэрэгсэлнүүдэй гол анхарал татана. Румыниин түбэй газетэнүүд тэдэнэй хэлэhэн үгэнүүдэй текстнүүдые бүрин хүсэдөөр толилно. Хөөрэлдөөнүүдэй үедэ РКП-гэй ба КПСС-эй, Румыниин ба СССР-эй хоорондохи харилсаае саашадань гүнзэгырүүлэн хүгжөөлгын гол шэглэлнүүд зүбшэн хэлсэгдэhэн байгаа гэжэ «Скынтейя» газетэ бэшэнэ. Энэ талаар хани барисаан, харилсаа холбоон ба нэгэ нэгэндээ туhалалсалга тухай 1970 оной июнийн 7-до абтаhан договорой, 1976 оной ноябриин 24-нэй румын-совет хамтын мэдүүлгын удха шатуhада найдамтайгаар алба хэнэ.

Американ шэнэ ракетэ бүхэнэй Европодо тараагдан тодхогдоходонь, ядерна дайнай аюул улам үргэдэнэ гэжэ К. У. Черненко тэмдэглээ гээд Чехословакиин «Руде право» газетэ мэдээсэнэ. Буу зэбсэгүүдые үрдилдэн бүтээлгэ, айлгаха hүрдөөхэ ябадал — эдэ бүгэдэ Советскэ Союзай шэлэдэг зүйлнүүд бэшэ юм. Үеэгэлдэрэйхидэл адли, мүнөөшье Соведүүдэй орон дайнай аюулые зайсуулан сарахын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэнэ.

Уласхоорондын харилсаануудай түгшүүрилэй түлөө США бүримүhэн харюусаханар ехэ байна гэжэ тэмдэглэгдээ.

Социалис хани харилсаата оронуудай нэгэдэлые, жагсаалые бэхижүүлгэдэ, аха дүү гүрэнүүдэй өөhэдыгөө хамгаалха холбооe — Варшавска Договорой эмхиие батадхалгада Москвада онсо анхарал хандуулагдаhан байна гэжэ Болгариин «Работническо дело» бэшэнэ. Энэ эмхи эб найрамдалай аша ёhотой гэжэ совет хүтэлбэрилэгшэ мэдүүлбэ гээд Югославиин ТАНЮГ гэдэг информационно агентство дамжуулна.

Американ шэнэ ракетэнүүдэй Европодо тараагдан тодхогдолго ядерна дайнай аюулые улам үргэдхэнэ, тэрэ США-да сэрэгэй-стратегическэ ямаршье аша үрэ асарнагүй гэжэ совет хүтэлбэрилэгшэ тэмдэглээ гээд Америкын ЮПИ агентство мэдээсэнэ. США-гай ракетэнүүдээ Европодо тараан тодхожо байхадань, хөөрэлдөөнүүд hэргээгдэхэ аргагүй юм гэжэ Советскэ Союз ойлгуулба гээд «Нью-Йорк таймс» бэшэнэ.

Москвада болоhон совет-румын хөөрэлдөөнүүдэй үедэ американ шэнэ ракетэнүүдые Баруун Европодо тараан тодхожо эхилхын урда тээхи байдалые hэргээлгэ ядерна буу зэбсэгүүдээр хөөрэлдөөнүүдые эхилхэ шэнэ зам нээхэ байна гээд тэмдэглэгдээ гэжэ Англиин «Файнэншл таймс» тэмдэглэнэ.

Совет-румын хөөрэлдөөнүүдые Франциин «Паризьен либере», Японой «Асахи» газетэнүүд, Сириин САНА гэдэг информационно агентство үргэнөөр шэнжэлнэ.

ВЬЕТНАМАЙ МИД-эй МЭДҮҮЛГЭ

ХАНОЙ. СРВ-гэй Гадаадын хэрэгүүдэй министерство июнийн 4-дэ меморандум тарааба. Тэрээн дотор Вьетнамтай хилэ дээрэ Хитадай үүдхэжэ байhан hүйдхэлтэ ябуулганууд буруушаагдана, СРВ тушаа Пекинэй дайсан харша политика элишэлэгдэнэ.

Энэ жэлэй апрель hарааhаа хойшо СРВ-гэй хилэ дээрэ үүдхэгдэhэн харата ябуулганууд хадаа 1979 оной февраль hарада Хитадай зүгhөө гаргагдаhан эгээл ехэ зэбсэгтэ ябуулга болоно гэжэ документ дотор хэлэгдэнэ. Эдэ бүгэдэ Вьетнамай бэеэ даахан байдалые газар дайдынь бүрин бүтэн байлгые бүдүүлигээр хазагайруулна. Хатуен, Куангнинь, Каобанг, Лангшон провинцинуудые ехэ буугаар буудажа, hандарал hүйдхэл үүдхэбэ. Амгалан зоной дунда алуулhаншье хүнүүд бии ехэ материальна хохидол ушаруулагдаа. Тусхайлбал, Хатуен ба Лангшон провинцинуудта зарим участогуудыень булимтаран эзэмдэхэ зорилготойгоор Хитадай солдадууд Вьетнамай газар дайда руу добтолон ороhон байха юм.

Вьетнамай ба Хитадай арадууд хэр угhаа хойшо хани харилсаатай байhан. Пекинэй хүтэлбэрилэгшэдэй эзэрхэг туримхэй, зөнхилхы политикаhаа уламжалан, Вьетнамай-Хитадай хоорондохи харилсаан эрид муудаhан байна гэжэ СРВ-гэй Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын меморандум дотор заагдана.

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ТАЛААР УЛАСХООРОНДЫН ТЭМСЭЛ

ХОЁРДОХИ ФРОНТ: БАРИМТАТА ТОБШОЛОЛНУУД

40 ЖЭЛЭЙ СААНА, 1944 ОНОЙ ИЮНИИН 6-да, ЕВРОПОДО ХОЁРДОХИ ФРОНТ НЭЭГДЭҺЭН БАЙГАА. США-гай БА АНГЛИИН АРМИНУУДАЙ СЭРЭГҮҮДЭЙ НЭГЭДЭМЭЛ ХҮСЭНҮҮД ЛА-МАНШЫЕ ГАТАЛААД, «ОВЕРЛОРД» ГЭДЭГ ДАЙШАЛХЫ ЯБУУЛГАНУУДАА ЭХИЛҺЭН ЮМ.

Англо-американ командовани урдаһаань тулалдажа байһан фашис сэрэгүүдһээ хүнүүдээр болон танкнуудаар— гурба дахин, самолёдоор жара үлүүтэй дахин ехэ сэрэгэй бүлэглэлые Европодо дайнай ябуулга хэхын тула байгуулһан юм. Гитлеровскэ коалицида эсэргүү союзнигууд хүсөөр булюу ехэ байһан тула дайшалхы хэдэн ябуулгануудые амжалтатайгаар үнгэргэбэ.

СССР-эй үмэнэ США Англи хоёрой абаһан уялгануудаар хараалагдаһанда орходоо хоёр жэлээр хожомдожо хоёрдохи фронт дайшалхы ябуулгануудаа эхилээ һэн. Хоёрдохи фронтын нээгдэхын урда тээ Совет Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй амжалта туйлаһанай ашаар дайнай түгэсхэлэй шата үнэхөөр хараатай болоһон юм. Гэхэтэй хамта, фашис Германида ба тэрэнэй дахуул гүрэнүүдтэ эсэргүүсэн антигитлеровскэ холбоото гүрэнүүдэй тэмсэлдэ англо-американ сэрэгүүдэй дайшалхы ябуулганууд ашатай һайн үүргэ дүүргэһэн юм гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Фашис бүлэглэлые эб хамтаараа илаһан ушарта манай союзнигуудай оруулһан хубитые совет хүнүүд үндэрөөр сэгнэдэг.

Ондо ондоо социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй Германиин фашизмда зүрюу нэгэн ниитэ холбоон дотор эб хамтаараа хэһэн тэмсэлэй дүй дүршэл ехэ удха шанартай юм. Ондо ондоо ниитын байгуулалтатай оронуудай эб найрамдалай болон арадуудай аюулгүй байдалай аша туһада харилсан тэмсэхэ талаар үнэн бодото арга боломжонуудтай байһые тэрэ гэршэлэн харуулна. Теэд энэ дүй дүршэлэй саашадаа хүгжөөгдөөгүй байһанда манай орон зэмэтэй бэшэ. Уласхоорондын түгшүүрилые һуларуулха, эбэй ёһоор зэргэ оршон һууха гол ёһонуудые гүрэнүүд хоорондын харилсаануудта батадхаха гэһэн шэглэлтэйгээр Советскэ Союзай ябуулдаг мүнөөнэй хүсэлэл оролдолгые капиталис гүрэнүүдэй зонхилхы бүлэгүүд ойлгоногүй.

Үнгэрһэн сагай хүшэр бэрхэ сагые тоохогүй зуураа, дэлхэйн хоёрдохи дайнай жэлнүүдтэ СССР-эй болон США-гай хоорондохи холбоо харилсаанай дүй дүршэлые мартаһан Рейганэй захиргаан сэрэгэйнгээ хүсэндэ найдана, сэрэгэй талаар булюу ехэ хүсэтэй болохые оролдоно гээшэ. Ядерна зэбсэг яаралтай түргөөр бүтээн гаргажа байһан сагта, Баруун Европые ядерна хүсэнүүдэй гол гуламта, американ «першингнүүдэй» ба далита ракетэнүүдэй тодхогдохо талмай болгожо байһан сагта, хоорондоо зүрюу можонуудые эмхидхэхэ гээшэ айхабтар ехэ хүсэлэл оролдолгоор туйлагдаһан эб найрамдалда аюул тохёолдуулна. Тиигэжэ Вашингтон хадаа антигитлеровскэ нэгэдэл соо эб хамтаараа тэмсэһэн союзнигайнгаа урдаһаа түрүүлэн сохилто хэхэ зэбсэг эндэ тодхожо байна.

Энэ хараа шэглэлээ зүбтүүлхые оролдохо зуураа, США-гай зонхилхы бүлэгүүд ба тэрэнэй дахуулнууд Советскэ Союзда эсэргүүгээр худал хуурмаг номнол тараана, дэлхэйн хоёрдохи дайнай түүхые хазагайруулна. Гэхэ зуура, дайнай жэлнүүдтэ манай союзнигуудай хүтэлбэрилэгшэд туһаламжа эрижэ, Советскэ Союзда нэгэнтэ бэшэ хандадаг, хоёрдохи фронтын удха шанарые яһала элихэнээр ойлгодог һэмнай. 1944 оной сентябриин 28-да У. Черчилль парламент дээрэ үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ мэдэрһэн юм: «Росси болбол баруун зүгтэхи союзнигуудай урдаһаа дайлалдажа байгшадһаа үлэмжэ ехэ дайсанай хүсэнүүдые өөрынгөө урда тогтоон сохино гээшэ».

Гэбэшье баруунайхид энэ мэтээр мэдэрдэг байһанаа удангүй мартажархёо бэлэй. Байн байн фашизмые илаһан ушарта англо-американ сэрэгүүд шиидхэхы ехэ хубитаяа оруулба гэхэшэлэн худал хуурмагаар баталхые һэдэдэг буржуазна номнолшод Атлантиин далайн хоёр талаар бии болобо. Д. Кигэнэй бэшэһэн «Нормандидахи зураан арми» гэжэ гаршаглаһан ном 1982 ондо Нью-Йоркын «Викинг пресс» хэблэлээр гаргагдаба. Автор хадаа фашис Германиие һүнөөһэн илалтада хоёрдохи фронтын аша үүргые, США Англи хоёрой алдар габьяае үлүүсэ ехээр тобойлгон харуулха зуураа, иигэжэ бэшэнэ: «Нэгэл ушар дайнай түгэсхэл тушаа минии бодол тодорхойлжо үгэбэ. Энэ хадаа Британиин империин зориг бадаруулма тогтууритай ехэ хүсэн болоно». «Ла-Маншые гаталһан ушар Гитлерые һүнөөн сохихо талаар айхабтар шухала дайшалхы ябуулга мүн болоһон юм» гэжэ байгаад саашадаа тэрэ уншагшадтаа хөөрэнэ.

Гансашье Д. Кигэн энэ мэтээр сэгнэлтэ үгэһэн бэшэ ааб даа. Хоёрдохи фронт гээшэ «Европодо гол ехэ фронт мүн болоо һэн» гээд Англиин түүхэшэн П. Янг үмэглэн батална. Тиихэдэ тэрэнэй американ хани М. Гойль гэгшэ холбоото гүрэнүүдэй сэрэгүүдые Францида буулгаһан ушар нацис Германиин бэеэ тушаалгын гол шалтагаан болоһон юм гэһэн «тобшолол» хэнэ.

Иимэ баталамжанууд бодото байдалтай зохилдоногүй. Холбоото гүрэнүүдэй сэрэгүүдые Нормандида буулгаһанай һүүлээршье совет-герман фронт гол ехэ фронт мүн байгаа гэжэ бодото баримтанууд арсашагүйгөөр гэршэлэн харуулна. Дайнай бүхы үе соо, мүн тэрэнэй һүүлшын үедэшье энэ фронт вермахтын гол хүсэнүүдые тогтоогоод, сухарюулжа байгаа юм. 1944 оной июниин эхеэр 235 фашис дивизи эндэ дайлалдажа байгаа. Тиихэдэ баруун фронт дээрэ оройдоол жаран табан дивизи бии һэн. Эдэ тоо баримтанууд ондоо ямаршье тайлбаригүйгөөр гэршэлэн харуулна.

Фронтнуудай хэды ехэ зай ээлдэг, хэр түргэнөөр добтолон дабшадаг байһан тухай хэлэнгүй үнгэрхын аргагүй. 1944 оной зун-намарай тулалдаануудай үедэ Улаан Арминай 4250 километр утатай фронт дээрэ добтолго хэһэн юм. Тиихэдэ союзнигуудай сэрэгүүд 600—800 километр утатай фронт дээрэ, мүн Италида 300 километрэй фронт дээрэ дайлалдаһан байгаа. Совет сэрэгүүд зургаан һарын туршада добтолго хэхэдээ, зарим шэглэлнүүдтэ 1200 километртэ урагшаа дабшаһан байха. Харин союзнигуудай сэрэгүүд 1944 оной эсэс хүрэтэр 260—450 километртэ дабшаа бэлэй.

США-гай ба Англиин сэрэгүүдэй Нормандида хэрэмтэй болохын тула түлэб дайлалдажа байһан үедэнь Улаан Арми союзнигуудтаа туһалан, совет-герман фронт дээрэ ехэхэн добтолхы ябуулгануудые хэһэн байна. Июниин 10-да Ленинградай фронтын сэрэгүүд Карельскэ хоолой дээрэ дайшалхы ябуулгаяа эхилбэ. Карельскэ фронт июниин 21-дэ добтолгодо оробо. Тиихэдэ совет Белоруссиие сүлөөрүүлхэ зорилгоор дэлхэйн хоёрдохи дайнай түүхэдэ эгээл ехэ «Багратион» гэжэ тулалдаан июниин 23-да эхилэгдэһэн байна. Энэ байлдаанай үедэ «Центр» гэдэг гитлеровскэ бүлэг арминуудай гол хүсэнүүд бута сохигдоһон юм. Эдэ бүгэдын ашаар «Оверлорд» гэжэ тулалдаае амжалтатайгаар хүгжөөхын тула ашатай һайн эрхэ нүхэсэл байгуулагдаа бэлэй. Дайсан гээшэ манай союзнигуудые тогтоохын тула ябаган сэрэгэй, агаарай ба далайн сэрэгэй хүсэнүүдые гүйсэд хүрэмөөр урдаһаань табижа шадахаяа болибо.

Ноябрь багаар Баруун Европодо союзнигуудай дабшалтань харгатай аалидаһаар огтолон болишобо. Декабриин хоёрдохи хахадта гитлеровецүүд өөһэдөө Арденнэ шадар добтолжо эхилхэдээ, англо-американ сэрэгүүдые тон хүшэр хүндэ байдалда оруулһан юм. 1945 оной январиин зургаанда У. Черчилль зүүн фронт дээрээ түргөөр добтолгодо орыт даа гэһэн гүйлтатайгаар И. В. Сталинда хандаба. Хани холбоондоо үнэн сэхэ байһан манай орон тиигэжэ англо-американ сэрэгүүдтэ туһаламжа үзүүлээ һэн.

Январиин 12-то, хараалагдаһан болзорһоо урид, Улаан Арми Балтикаһаа Карпадууд хүрэтэрхи фронт дээрэ ехэ хүсэтэйгөөр добтолжо эхилһэн байна. Одер тээшэ совет сэрэгүүдэй түргөөр дабшаһанай эсэстэ баруун тээ гитлеровскэ командованиин түсэбүүд буруутуулагдаба, Арденнэ шадар дайсан добтолхоёо болибо. 1945 оной үбэлэй тулалдаануудта Улаан Армиин туйлаһан илалтануудай эсэстэ манай союзнигууд фашис Германиин гүн дайда руу амжалтатайгаар дабшаха аргатай болоһон юм.

Бүхы дайнай үе соо совет-герман фронт шиидхэхы ехэ фронт байһан юм гээд ушар баримтанууд гэршэлэн харуулдаг. Имагтал эндэ гурбадахи рейхэй ба тэрэнэй дахуул гүрэнүүдэй 607 дивизи бута сохигдоһон, гитлеровскэ сэрэгэй ба гүрэнэй хүсэн гүйсэд усадхагдаһан гээшэ. Дайсанай 176 дивизиие союзнигууд бута сохиһон юм.

Дэлхэй дээрэхи түрүүшын социалис орон дайн байлдаанай гол ехэ ашаае абажа гараһан, өөрынгөө интернациональна болон холбоото уялгаяа эсэстэнь хүрэтэр дүүргэһэн байна, һайн һайхан сэдьхэлтэй хүнүүд агуу ехэ энэ баатаршалгые хэтэдээ мартахагүйл. Үнэн зүб түүхэнь иимэл даа.

Н. КОМАРОВ,
түүхын эрдэмэй кандидат.
(ТАСС).

ИЮНИИН КИНОАФИША

ЭДИРШҮҮЛЭЙ АНХАРАЛДА

М. Горькиин нэрэмжэтэ киностуди хилын харуулшанай үдэртэ зорюулан, **«Приказано взять живым»** гэжэ фильм дурадхаба.

Фильмын гол герой капитан Астахов Эхэ оронойнгоо хилэ хамгаалжа байһаар наһа бараһан эсэгынгээ заставада начальник болоно. Тэрэнтэй хамта залуухан, сэбэрхэн Саша һамганиинь ерэлсээ. Хилэ дээрэхи ажабайдал яагаад амгалан байхань һэм. Тиигэбэшье һаань, Астаховай һамган эндэ дадахал ушартай болоно. Угайдхаһаа эндэһээ холо бэшэ оршодог нюуса зоные дайсан анхаралһаа табинагүй ха юм.

Оронойнгой нангин хилэ хоёр дахин эбдэгдэбэ. Хилын харуулшад түрүүн нарай үхибүүтэй һамга бариба, удаань тэрэ багтань түрэһэн аад, һураггүйгөөр үгы болошоһон үбгэн олдобо. Зүгөөр энэ хоёр үзэгдэлэй юрэл анхарал татаһан ушар байһые манайхин ойлгожол байгаа...

Актернууд Александр Аржиловский, Константин Степанков, Александра Яковлева, Михаил Пуговкин, Вера Васильева болон бусад эндэ наадана.

Совет мэдээжэ режиссер Эрнест Ясан **«Дублер начинает действовать»** гэжэ картина найруулан табиба.

Нэгэ заводто хамта хүдэлжэ байһан дүрбэн нүхэдэй ажабайдал аали намдууханаар, амгалан тайбанаар лэ урдажа байгаа бэлэй. Тэдэнэй нэгэн — ямаршье эдэбхи үүсхэл гаргадаггүй, үгэ дуугүйхэн гуша наһатай нүхэрынь гэнтэ заводойнгоо директорээр томилогдошобо. Нүгөөдүүлынь мүн лэ дээгүүр тушаал ээлбэ... Уншагшадайнгаа һанааень зобоонгүй, энэ ушарай удхые тайлбарилая. Юун бэ гэхэдэ, тус заводто нэгэ һарын туршада туршалга сонсхогдоод, хүтэлбэрилхы бүхы тушаалда залуу мэргэжэлтэд-дублернууд табигдаһан байгаа. Энээнһээ боложо, хүлеэгдээгүй элдэб ушаралнууд тохёолдоно.

Теэд энэ баримта ажабайдалһаа үндэһэтэй юм. Оронойнай хэдэн предприятида, жэшээлхэдэ, Омскын «Электроточприбор» заводто иимэ туршалга хэгдэһэн гээшэ.

Американ уран зохёолшо Р. Твохи гэгшын «Паспорт для свободы» гэжэ новеллын үндэһөөр сценарист-режиссёр Николай Мащенко **«Парижская драма»** гэжэ фильм найруулан табиба. «Манай картина мүнөө үеын буржуазна обществын хүнүүдэй мораль болон психологи харуулхые оролдоһон гээшэ. Тэрэ обществын хүмүүжүүлһэн хүн өөрынгөө хара хубиин түлөө ямаршье зэмэ хэхээр бэлэн. Буржуазна обществын хүнэй оюун бодолойнгоо талаар гутажа, уруугаа уналгын болон тэрэ обществын баримталдаг мораль хоёрой хоорондохи холбоое шэнжэлэн үзэхэ зорилго бидэ урдаа табиһан байгаабди»,—гэжэ Николай Мащенко хэлэһэн байна.

Мүнөөдэрэй Парижда боложо байһан үйлэ хэрэгтэ гурбан хүн хабаадана. Нэгэниинь алууршан, нүгөөдэнь «алуулагдаһан хүн». Гурбадахинь тэрэ хоёрой хоорондохи хэрэг бүтээгшэ.

Фильмын үйлэ хэрэгээр һонирхобол, кинотеатрнуудта ерэжэ, харана бээзт даа.

Актернууд Гедиминас Гирдвайнис, Коста Цонев, Елена Бондарчук гэгшэд картинын гол рольнуудые гүйсэдхэнэ.

Болгариин мэдээжэ актер Коста Цонев харагшадта олон фильмээрээ танил байха. Харин Елена Бондарчук тухай хэлэбэл, тэрэ МХАТ дүүргэнхэй. «Парижская драма» гээшэдэ наадахаһаа урид бишыхан нэгэ роль гүйсэдхэһэн намтартай.

Капитан Жильцовой командовани доро дайшалхы даабаринуудые дүүргэһэн вертоледой экипаж тухай **«Тревожный вылет»** гэжэ фильм хөөрэнэ. Жильцовой ролиие гүйсэдхэһэн актер Евгений Киндинов тухай хэдэн үгэ хэлэе. Энэ актерой үндэр, хүдэр шамбай бэеые, эрэлхэг зоригтой нюур шарайе харахадаа, «кинодол наадахын түлөө түрэһэн хүн» гэжэ һанабал эндүүрхэтүйт. Үнэхөөрөөшье тиимэ. Тэрэ гол түлэб театрта хүдэлбэшье, олон фильмдэ наадажа үрдеэ. Е. Киндиновые айхабтар ажалша, ямаршье рольдо наадажа шадаха тон бэлигтэй актер гэжэ хэлсэдэг. Энэшье удаа Киндинов найдалыетнай харюулхал байха.

«Возвращение с орбиты»... Ниидэлгэдэ бэлдэжэ байха үедэтнай эгээл хүндэ юумэн юун байгаа һэм гэжэ космонавт Владимир Комаровһоо журналистнуудай асуухада, «хүлеэлгэ» гэжэ тэрэ харюусаһан байгаа. Дурсагдаһан картинын гол геройнууд — полковник Павел Кузнецов майор Вячеслав Мухин хоёрые бидэ эгээл хүндэ үедэнь харанабди. Замбуулин тээшэ ниидэхын түлөө тэдэнэр олон жэлдэ бэлэдхэл гарана. Тиигэбэшье космонавт-туршагшадай дублернууд лэ байһан зандаа. Хүлеэхэдэ бэрхэтэй даа. Кузнецовой наһаншье ошожол байна. Сагһаа урид наһа бараһан һамганһаа боложо, тэрэ космонавтнуудай отрядһаа гаргыт гэһэн рапорт бэшэбэ. Кузнецовой болон тэрэнэй нүхэр Мухинай саашанхи хуби заяае өөһэдөө харааарайгты. Зүгөөр танай дуратай артистнууд Юозас Будрайтис, Виталий Соломин, Александр Проховщиков гэгшэд эндэ наадана гэжэ баярлуулая.

Кинодо дуратайшуулай анхаралда Чехословакиин **«С тобой меня радует мир»** гэжэ уянгата комеди дурадхагдана. Энэ комеди хэды хүхюу, энеэдэ зугаа дэлгээшье һаа, гэр бүлын гэшүүдэй хоорондохи харилсаан тухай асуудалнуудые табиха шадалтай байна.

ЧССР-эй мэдээжэ сценарист ба режиссер Мария Поледнякова эдэ асуудалые һонирхолтойгоор шиидхэнэ.

Эдир харагшадай анхаралда Наум Бирманай **«Магия черная и белая»** гэжэ уянгата комеди дурадхагдана. Энэ режиссерой найруулан табиһан «Авария», «След на земле», «Хроника пикирующего бомбардировщика», «Трое в лодке, не считая собаки», «Я служу на границе» болон бусад фильмнүүдынь харагшад ехэ багагүй һайхашааһан байна. Харин энэ удаа найруулан табигдаһан шэнэ фильмнь хүнэй хуби заяагаар һонирхолгын, хани ёһоор нүхэсэлгын үхибүүдтэ хэды ехэ туһатай байһые гэршэлэн харуулна.

В. ПАВЛОВА,
Буряадай АССР-эй кинофикациин Гүрэнэй комитедэй ахамад редактор.

СПОРТ · Спорт · СПОРТ · Спорт · СПОРТ

ЕВРОПЫН ЧЕМПИОН

Залуушуулай дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Голландиин Слагхарен хотодо болобо. Энэ ехэ мүрысөөндэ СССР-эй суглуулагдамал командын 8 барилдаашад илажа, Европын чемпионой нэрэ солодо хүртөө. Нютагаймнай хүбүүн—«Динамо» бүлгэмэй республиканска соведэй инструктор, спортын мастер Николай Иванов хүндэ шэгнүүртэ хэдэн ороной гаһэр хүсэтэй барилдаашадтай уулзахадаа, бултыень диилэжэ, Европын чемпион болобо. Баатар хүсэтэй хүбүүндэа солыень дуудая!

Николай Иванов һаял хада 19-тэй боложо ябанхай. Улаан-Үдын авиационно заводой хүдэлмэришэдэй һууричдахи дунда һургуулиин 8-дахи класс дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр тэрэ 11-дэхи ГПТУ-да һурахаяа ороһон юм. 6-дахи класста һуража ябахадаа, тэрэ «Забайкалец» гэжэ спортын клубай тренер Владимир Ангархаевай хүтэлбэри доро барилдаанай секцидэ һорилго хэжэ захалаа һэн. Гараха түрэхэһөө бар хүсэтэй, хүдэр бэетэй энэ хүбүүн барилдаанай секцидэ ябахадаа, яһала түргөөр амжалтын орьёл өөдэ дабшаһан байна.

«Динамо» бүлгэмэй ахалагша тренер, спортын мастер Н. С. Ивахиновай хүтэлбэри доро һорилго бэлэдхэл хэхэдээ, һүүлэй хоёр жэлэй хугасаа соо Н. Иванов ехэ амжалта, илалта туйлаа. Нёдондо жэл эдиршүүлэй дундаһаа ороной чемпион болоо һэн. Харин байгша ондо залуушуулай дунда СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ шалгарһан байха юм.

Тиигэжэ Н. Иванов Европын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадаха эрхэдэ хүртэһэн байгаа. Энэ ехэ мүрысөөндэ толотомо илалта туйлажа, Буряад оронойнгоо нэрэ хүндые алдаршуулба бшуу. Н. Иванов уласхоорондын классай спортын мастер болобо!

Саашадаа бүри эршэмтэйгээр һорилго бэлэдхэл хэжэ, ехэшүүлэй дундаһаа Европын чемпионууд болоһон О. Алексеев Б. Будаев хоёрой алдар солые тэрэнэй үргэлжэлүүлхэ байһандань найданабди.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Европын чемпион Н. Иванов.

В. ПЛУТТЫН фото.

ШУХАЛА ИЛАЛТА

«А» классай командануудай дунда футболоор СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө хоёрдохи бүлэгэй дүрбэдэхи зонын командануудай дунда ээлжээтэ наадан үнгэргэгдэбэ. Энэ удаада манай Улаан-Үдын «Сэлэнгэ» Ангарскын «Ангара» командые талмай дээрээ угтан абаһан байгаа.

Сэхыень хэлэхэдэ, манай командын футболистнууд эдэбхитэй һайнаар наадажа, заабол илалта туйлаха гэһэн зорилго урдаа табяа һэн. Энэньшье ойлгосотой бэлэй. Ушарынь гэхэдэ, урда тээнь баруун тээгүүр аяншалхадаа, Барнаулай «Динамада» — 2:5, Рубцовскын «Торпеддэ» 0:1 тоотойгоор шүүгдэһэн байгаа бшуу. Эдэ урагшагүйдэлгэнүүд гурбадахи һуурида ябаһан «Сэлэнгые» аяар арбадахи һуурида түрижэрхёо һэн. Өөһэдөөшье бодоод үзыт даа. Энэ ушарта тренерэй хүмүүжэмэлнүүдтээ ямар хараа түсэб, зорилго табиһаниинь эли ааб даа.

Урдаа табиһан зорилгоёо футболистнуудай бэелүүлээ. Гэбэшье илалта бэлэн мүртэйгөөр туйлагдаа гэхын аргагүй. Ушарынь гэхэдэ, урдахи, зургаадахи нааданда сүлөө байһан Ангарскын футболистнууд түрүүшын минутаһаа эршэмтэйгээр добтолжо оробо. Тиихэдэ манай зарим футболистнууд гэмэлтэһэн байжа, дүршэл багатай залуу спортсменүүд тэдэнэй орондо талмай дээрэ гаража наадаа.

Нааданай эхиндэ манай командын хамгаалагшад ходо ходо алдуу гаргана. Энэшье удаада 14-дэхи минутын ябажа байхада, хамгаалагшадай гэмээр айлшадаймнай команда һаа Б. Егоров урагшаа ходорон гаража, манай командын вратарь С. Кремлевые булгаалан мэхэлээд, тоо нээһэн байгаа. Саашадаа хамгаалагшаднай тодо наринаар, эмхидхэл һайнтайгаар наадажа шадахагүй юм гү?—гэһэн асуудал табимаар лэ.

Шүүгдэжэ захалхадаа, футболистнуднай урмаа хухарангүй, бэеэ гартаа абажа, һайнаар наадаһыень онсолон тэмдэглэлтэй. С. Кокорин, А. Алферов гэгшэд хойно хойноһоо хэдэн добтолго хэжэ, айлшадайнгаа вратариие тухашаруулна. Тиигэһээр байтар хамгаалалтада туһалагша Сергей Иванов 28-дахи минутада харюугай бүмбэгэ сохижо, суглааргшадай зүрһөө альга ташалгаар угтагдаа.

6—7 минутын үнгэрхэдэ, Александр Алферов нүхэрэйнгөө дамжуулһан бүмбэгые толгойгоороо сохижо, командаяа урагшань гаргаба.

Саашадаа манай футболистнууд наадануйнгаа эршые һуларуулаагүй. О. Озиев онобшотой шанга сохилтонуудые хэбэшье, амжалта туйлабагүй.

Хоёрдохи таймда «Сэлэнгын» ахалагша тренер Г. Гаврилов хэдэн залуу футболистнуудые талмай дээрэ гаргаба. Тэдэ яһала һайнаар наадажа, тренерэйнгээ найдалые харюулаа гэжэ һанагдана.

Ээлжээтэ наадаяа «Сэлэнгэ» мүнөөдэр өөһэдынгөө талмай дээрэ Красноярскын «Автомобилисттэй» үнгэргэхэ юм.

В. ХАМНЕЕВ.

ШАНГА ТЭМСЭЛ ЭХИЛБЭ

Улаан-Үдын горспорткомитедэй «Байгалай толон» гэһэн шанда хүртэхын түлөө эдир шатаршадай II фестиваль һаяхан эхилбэ. Росси гүрэндэ Буряад ороной һайн дураараа ороһоор 325 жэлэй, Буряадай комсомолой 60 жэлэй ойнуудта зорюулагдаһан мүрысөөндэ Сибирь болон Алас-Дурна зүгэй 22 команда, тэрэ тоодо республикымнай 6 команда хабаадана.

Түрүүшын нааданда манай 6-дахи «Эллада» гэжэ командые красноярскынхид 7:0 тоотойгоор илаба.

Манай шатаршадай дүрбэн команда илалта туйлаба.

Хоёрдохи нааданда Ангарскын шатаршад мүн лэ 6:1 тоотойгоор ээлжээтэ илалта туйлаба. Улаан-Үдын хүүгэдэй спортивна 8-дахи һургуулиин эдир шатаршад Пионернүүдэй городской байшангай суглуулагдамал командые 6,5:0,5, урдахи фестивалиин илагша Красноярскын команда яхадайхидые 4:3 тоотойгоор шүүгэ.

Хоёр нааданай удаа 12 очкотой болоһон Ангарскын команда түрүүлнэ.

Л. ГАРМАЕВА.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда. «Июниин 1-дэ Таксимо, ноябриин 7-до— Сюльбан» — Н. Ефимовэй фото-мэдээсэл

Хоёрдохи, гурбадахи хуудаһануудта. «Бүхы партиин, коммунист бүхэнэй хэрэг»— «Буряад үнэн» газетын нүүдэл летучка тухай: «Хамтын подряд хүмүүжүүлнэ» — Н. И. Кузнецовой, «Урагшаа тэгүүлдэг хүсэн»—С. Р Очировай. «Патриодуудые, интернационалистнуудые һургаха» — Д. Г. Баяргуевай, «Ойлгуулжа, эмхидхэжэ һургаха»—В. Цыреновэй, «Амаралтагүй хүдэлмэри» —Л. Цыдыповэй, «Библиотекэ ба түрүү дүй дүршэл»—Р. Лисовагай хэлэһэн үгэнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. Нютаг нютагай һонин.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 — Дамжуулгын программа. 9.00 —«Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика 9.55 — Концерт. 10.15 — Баримтата фильмүүд. 11.00 — «Профессия — следователь» — 4 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 12.05 — Шэнэ һонин. (12.10 хүрэтэр). 15.15 — Шэнэ һонин. 15.30 — Баримтата фильм. 15.45 — «Великое противостояние» — үхибүүдтэ фильм. (2-дохи сери). 16.50 — В. А. Моцарт. Оркестртэй хамта фортепиано дээрэ наадагдаха 27-дохи номерой концерт. 17.25 — Шатарай һургуули. 17.55 — «...16 хүрэтэр ба тэрээнһээ дээшэ наһанай».

Улаан-Үдэ. 18.40— «Байгал» — нютагуудай һонин.

Москва. 18.55 — Олон гүмэн ажалшадай ленинскэ университет. 19.30 — «Байгал»—мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45 —«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

Улаан-Үдэ. 20.00— «Депутадуудай ажал хэрэгүүд» гэһэн циклһээ.

Москва. 20.45 — «Профессия — следователь» —уран һайханай фильм. (3-дахи сери). 22.00 — «Время». 22.35 «Поэзи» гэһэн альманах. 23.25 — Концерт. 23.45 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ».

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 8.55 —Дамжуулгын программа. 9.00— Үглөөнэй гимнастика. 9.20— Баримтата фильм. 9.40— «Сергеев ищет Сергеева» — уран һайханай фильм. 10.45— «Гэр бүлэ ба һургуули». 11.10— Испан хэлэн. 11.45— «Малыш и Карлсон, который живет на крыше» — Москвагай сатирын театрай фильм-зүжэг. 13.15— — «Эрдэм ухаан ба техникэ». 13.25— «Последняя жертва» — уран һайханай фильм. 15.00— Эрдэм-дэлгэрүүлгын фильм. 15.20— «Урданай уянгата һайхан дуунууд». 15.55— Шэнэ һонин. 18.40—«Зураг бүхэндэнь— наран».

Улаан-Үдэ. 18.55— Бальна хатарай үдэшэ.

Москва. 19.30— «Сэсэгүүд танай гэртэ».

Улаан-Үдэ. 19.45— Сонсхолнууд.

Москва. 20.00—Футболоор СССР-эй кубок. Хахад финал «Динамо» (Минск)— «Динамо» (Москва).

Улаан-Үдэ. 20.45— Уласхоорондын шэнжэлэл (буряадаар).

Москва. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул». 21.15— Футболоор СССР-эй чемпионат. «Спартак» — «Кайрат». 22.00—«Время». 22.35— «Оазис в огне» — уран һайханай фильм. 23.40— Автомобильна спортоор уласхоорондын мүрысөөн.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-03500. Заказ № 131. Индекс 04649.